

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Význam sociálního kontextu v biografiích uživatelů drog

Zdeňka Mašková

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

Význam sociálního kontextu v biografiích uživatelů drog

Zdeňka Mašková

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Pařízková, Ph.D.

Katedra sociologie

Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

**Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen
uvedených pramenů a literatury.**

Plzeň, duben 2015

Zde bych ráda poděkovala Mgr. Aleně Pařízkové, Ph.D. za vedení mé práce, cenné rady, věnovaný čas a trpělivost.

ÚVOD	7
1. TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1. DROGOVÁ PROBLEMATIKA	8
1.1.1. <i>Definice drogy</i>	8
1.1.2. <i>Dělení drog</i>	9
1.1.3. <i>Tvrdé drogy</i>	9
1.2. DROGOVÁ ZÁVISLOST	10
1.2.1. <i>Závislost</i>	10
1.2.2. <i>Typy drogových závislostí:</i>	10
1.2.3. <i>Modely závislosti</i>	10
1.2.4. <i>Vznik závislosti</i>	11
1.2.5. <i>Důsledky závislosti</i>	14
1.3. DRAMATURGICKÁ SOCIOLOGIE.....	15
1.3.1. <i>Stigma</i>	17
2. METODOLOGICKÁ ČÁST	18
2.1. BIOGRAFICKÝ VÝZKUM	19
2.1.1. <i>Výzkumný vzorek</i>	19
2.1.2. <i>Kódování</i>	20
2.2. AUTOBIOGRAFIE.....	21
2.2.1. <i>Christiana – My děti ze stanice ZOO</i>	22
2.2.2. <i>William – Feťák</i>	22
2.2.3. <i>Kate – Na vlastní kůži</i>	22
2.2.4. <i>Phil – Feťácká láska</i>	23
2.2.5. <i>Eva – Bílá moc</i>	23
2.3. ANALÝZA DAT	24
2.3.1. <i>Kategorie a pojmy</i>	24
2.3.2. <i>Týmy</i>	24
2.3.3. <i>Region</i>	27
2.3.4. <i>Osobní fasáda</i>	29
2.3.5. <i>Stigma</i>	31
2.3.6. <i>Limity práce</i>	32
3. VÝSLEDKY, INTERPRETACE DAT	33
3.1. RODINA	33
3.2. PŘÁTELÉ A PARTY	34
3.3. PARTNEŘI.....	34
3.4. GENDER A STIGMA.....	35
4. ZÁVĚR	36
5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	38
INTERNETOVÉ ZDROJE	41
6. RESUMÉ	42
7. PŘÍLOHY	43

Úvod

Téma, které jsem si ke své bakalářské práci vybrala, mě nejen vždy velmi zajímalo a přitahovalo mě jistým nábojem, ale jeho problematika je i ožehavým tématem dnešní společnosti. Sice vím, že drogová problematika je neustále se opakujícím tématem, ale zvyšující se počet drogově závislých mě motivovalo k tomu, abych se na tento problém zaměřila blíže a to nejen z pohledu drog samotných, ale z pohledu sociálního kontextu uživatelů, kteří podleli této „vášni“.

Příčinami vzniku závislosti se zabývají odborníci mnoho let. Jako nejčastější příčinu vzniku závislosti vidí v kombinaci několik faktorů a to jak osobnostních, sociálních, tak i biologických. Ve své práci bych se chtěla zaměřit hlavně na uživatele „tvrdé“ drogy a to v kontextu sociálního okolí jedince, které tvoří primární skupinu, kam patří rodina a partneři, tak i na sekundární skupinu, tedy přátelé, spolužáky atd. Tito „významní druzí“ tvoří sociální okolí jedince, socializují ho a ovlivňují. V biografiích uživatelů „tvrdých drog“ se budu snažit najít, zda a jakým způsobem tyto skupiny působí na užívání drog a tedy následnou závislost jedince. Mým cílem je tedy analyzovat prostředí a identifikovat vlivy, které měly za následek vyzkoušení drogy a její další užívání. Lidé tak mohou řešit touto cestou své problémy a tak jak osobní, ekonomické, tak i sociální. Tento problém se stal problémem světovým, dotýká se každého z nás a to jak ze stránky zdravotní, sociální a ekonomické v celé společnosti.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části. Na teoretickou část a metodologickou část. Teoretická část bude rozdělena do tří hlavních kapitol. V první kapitole bude čtenář seznámen s drogovou problematikou a jejím vývojem. Definovat zde co je to droga, rozdělit drogy dle „závažnosti“. Poté bych chtěla přiblížit dvě nejčastější „tvrdé“ drogy, které se v mých autobiografiích objevují a které patří mezi poslední drogy, na kterých jedinec ukončuje svoji závislost. Ve druhé kapitole se věnuji drogové závislosti, vymezím co je to závislost, určím modely závislosti a také za jakých podmínek a příčin daná závislost vzniká, definuji druhy závislosti a na konci se věnuji důsledkům závislosti. Poslední, tedy třetí kapitola se zabývá dramaturgickou sociologií Ervinga Goffmana, a to z jeho díla Všichni hrajeme divadlo, která je mým pomocným rámcem analýzy, kde nalézám podobnosti a vzorce, které by mohly přispět k interpretaci biografií drogové závislosti jedince. Jedinci jsou také stigmatizováni společností a termín stigma bude také součástí mé práce, kde čerpám z díla Ervinga Goffmana Stigma. V metodologické části vymezím biografickou metodu, kde analyzuji data získaná v pěti biografických uživatelů drog, publikace tvoří autobiografie a částečné autobiografie a zde

odhaluji a porovnávám souvislosti ohledně sociálních vztahů a prostředí. Součástí práce je také krátké shrnutí hlavních aktérů knih.

1. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část se věnuje drogové problematice. Je zde vymezen základní pojem drogy a také stručně shrnuty drogy, které se v analyzovaných biografiích objevují. Dalším důležitým pojmem pro moji práci je závislost, kterou definuji. Také definuji typy závislostí, vyjmenuji její modely, podívám se blíže na možný vznik závislosti a závěrem zkompletuji důsledky, které má závislost na jedince. Poté se budu věnovat dramaturgické sociologii, která je mým pomocným rámcem analýzy. V této kapitole vymežím pojmy Ervinga Goffmana, které jsem využila při analýze autobiografií. Dále vymežím pojem stigmatu, které je významným určujícím prostředkem pro drogově závislé.

1.1. Drogová problematika

V této kapitole je definován pojem droga a droga je rozdělena dle rizika vzniku závislosti. Také přiblížím drogy, které se v biografiích vyskytovaly a to pervitin nebo heroin. V krátkosti shrnu jejich účinky a důsledky užívání.

1.1.1. Definice drogy

Mezi základní termíny, které ve své práci používám, patří termín droga. Pro tento pojem existuje mnoho významů, jelikož se historicky vyvíjel. Slovo pochází z francouzštiny, kde znamenalo původně sušené rostliny a živočichy, které se používali v lékařství. Poté bylo přetransformováno do angličtiny a to do pojmu *drug* a tento význam si udržuje až do současnosti. Světová zdravotnická organizace (WHO) zveřejnila v roce 1969 definici drogy, kdy droga je dle ní jakákoliv látka, která může při vpravení do těla pozměnit jednu nebo více funkcí (Zábranský 2003:14). Dle zmíněného autora jsou drogy „*ilegální, nezákonné, státem nepodporované omamné nebo psychotropní látky (OPL)*“. Jejich explicitní seznam je v českých podmínkách definován zákonem č.167/1998 Sbírkou o návykových látkách” (tamtéž). Dle výše uvedeného zákona jsou tedy psychotropní látky takové látky, kdy při jejich požití vzniká nebezpečí návyku nebo psychických změn. Jsou nebezpečné pro společnost a jedince samotného, který je pravidelně užívá, a to bez odborného dohledu a jsou uvedeny v seznamu těchto látek (Zákon č. 167/1998 Sb).

Dle dalších autorů, například Jiřího Presla musí droga splňovat dva požadavky, musí mít tzv. psychotropní účinek, kdy určitým způsobem ovlivňuje naši psychiku a druhým požadavkem je vypěstování si závislosti na této látce (Presl 2004: 27).

1.1.2. Dělení drog

Drogy se mohou členit do mnoha skupin a kritérií. A to na základně toho, jaký mají vliv na lidský organismus a chemického složení.

Drogy se dále rozdělují dle legálnosti. A to na drogy legální, které se ve společnosti běžně vyskytují a drogy nelegální. K legálním drogám lze zařadit drogy, které jsou součástí našeho života a to je jak alkohol, ale námi i méně vnímané drogy, kam patří například káva. Druhou skupinou tvoří drogy nelegální, které se nesmí vyrábět ani distribuovat. Tímto drogám je věnována tato práce, a to konkrétně drogami „tvrdými“, které následovně přiblížím.

Dělení dle rizika vzniku závislosti:

Toto rozdělení dle míry rizika na drogy „měkké“ a „tvrdé“ je nejpoužívanější rozdělení.

- Drogy měkké – jsou drogy s „malým“, nebo-li s akceptovatelným rizikem, mezi které zařazujeme všechny legální drogy a produkty z konopí.
- Drogy tvrdé – jsou drogy s „velkým“, nebo-li s neakceptovatelným rizikem, mezi které patří všechny ostatní nelegální drogy (Valíček a kol. 2000:21).

1.1.3. Tvrdé drogy

Jak bylo zmíněno výše, zabývám se drogami „tvrdými“, a to konkrétně pervitinem a heroinem, které vyvolávají silnou závislost v analyzovaných biografiích uživatelů drog. Tyto drogy mají nejzávažnější účinek na celý nervový systém, vyvolávají pocity síly a energie, oddalují únavu a spánek a hlavně potlačují chuť k jídlu. Aplikují se nejčastěji injekční stříkačkou. U obou těchto drog dochází při dlouhodobé užívání k fyzické i psychické závislosti. Nejtypičtější je oslabení imunitního systému, onemocnění jater a ledvin, pokles krevního tlaku, porucha zažívání, trvalá zácpa, porucha spánku a porucha potence u mužů a menstruace u žen. Při předávkování nastane nevolnost, hučení v uších, svědění, povrchní dýchání, které může přejít až do zkolabování dýchacího centra a následuje smrt. Díky injekční aplikaci samozřejmě hrozí také nakažení hepatitidou nebo virem HIV. U osob užívajících drogy se začne projevovat totální devastace osobnosti, která se spojí s dalšími problémy, například s kriminalitou (Kalina a kol. 2003: 161-162).

1.2. Drogová závislost

V této kapitole je popsáno, co je to závislost a modely závislosti. Dále jsou zde popsány možné příčiny vzniku závislosti a její důsledky.

1.2.1. Závislost

Závislost je dějem, ve kterém se prolínají různé faktory a to sociální prostředí, osobnost a také odolnost vůči stresu a zátěži. Jako samotné vymezení drogy tak i závislost prošla určitým vývojem až k dnešnímu bio-psycho-sociálnímu hledisku. Různé situace potřebné pro přežití jsou spojovány s příjemnými pocity a tyto situace označujeme za přirozené zdroje odměn a to je např. sociální vztahy (Kalina 2008: 26).

Dle Mezinárodní klasifikace nemocí je „*Syndrom závislosti skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky*“ (Nešpor 2000: 14).

1.2.2. Typy drogových závislostí:

- Fyzická závislost vzniká při dlouhodobém užívání drogy, kdy dochází k tzv. „*chronické otravě organismu*“. Organismus přijal drogu za svoji a potřebuje ji, jinak se dostavují abstinenční příznaky (Novotný, Zapletal a kol. 2008: 428).
- Psychická závislost je duševní stav, který je vázán na prožitky s potřebou drogu aplikovat. Pokud dojde k přerušení podávání drogy, nastanou psychické poruchy. Je to tedy snaha o touhu brát drogu. Takto závislý člověk „*již pak není schopen prožívat původní extázi, je vytržen, ztrácí svoji svobodu a jeho chování je podřízeno touze získat drogu*“ (tamtéž).

1.2.3. Modely závislosti

Biomedicínský model

Tento model po dlouhá desetiletí dominoval a byl tedy hlavním modelem a to zejména v době, kdy drogy byly „*odborným problémem*“ (Kalina 2003: 15). Tento model říká, že drogová závislost je nemocí lékařskou, tedy chorobnou poruchou mozkových funkcí s dědičnými dispozicemi. Pracuje s tím, že nemoc je chronická a to buď obtížně léčitelnou nebo nejspíše nevléčitelnou a to v závislosti na přístupu, že „*závislý nikdy nepřestane být závislý, ale může abstinovat*“, kdy tomuto pojetí odpovídaly i léčebné metody, jako je detoxikace,

izolace atd. Na jednu stranu tedy tento model vidí závislost jen jako fyzickou, ale na druhou stranu odmítal závislost jako patologickou sociální deviaci (Kalina 2003:78).

Bio-psycho-sociální model

Tento přístup rozšiřuje model biomedicínský a to o *rozměry „psychických funkcí, mezilidských vztahů a jejich dynamického vývoje a vzájemného podmiňování“* (Kudrle 2003: 91). Tento model nejvíce vystihuje příčiny vzniku závislostí a je tedy nejužívanější. Dle tohoto modelu vzniká závislost v průběhu, kdy se osobnost vyvíjí. Vyvíjí se díky vzájemné interakci psychologických, biologických a vztahových faktorů, tedy sociálních podmínek. *„Podstatnými pojmy jsou dispozice (např. genetické či biologické, případně dispozice psychologické získané v raném dětství), zranitelnost (která se vyvíjí na podkladě dispozic v dalším průběhu života) a spouštěče (např. životní události nebo nároky vývojového období), které vedou k manifestaci poruchy* (Kalina 2003: 80).

Sociální a sociálně-pedagogický přístup

Přístupy kladou důraz na vnější faktory závislosti a to jak nepříznivé sociální prostředí a výchovu, tak ztrátu sociálních dovedností, schopností a možností se začlenit do komunity. Nejčastějšími metodami, které se využívají je resocializace, poradenství jak sociální, tak výchovné a zlepšení sociální komunikace apod. (Kalina 2003: 80). Model nám ukazuje, že ti jedinci, kteří pocházejí z nepříznivého sociálního prostředí, mohou být náchylní k užívání drog nebo k jinému deviantnímu jednání.

1.2.4. Vznik závislosti

Modely, které jsou uvedeny výše, řeší a nabízejí různé přístupy k závislosti a způsob jejího léčení. Nyní se budeme věnovat faktorům, které způsobují vznik závislosti. Neexistuje jen jedna specifická příčina vzniku závislosti, která by, jak uvádí Illes (2002), vysvětlovala vznik, trvání a konec drogové závislosti. Je to složitý jev (Illes 2002: 7). Každý jedinec je vybaven několika faktory, které zvyšují, či snižují riziko vzniku závislosti. Jedná se o faktory z okruhu rodiny, vrstevníků, zaměstnání, společnosti atd. Do této skupiny však patří i osobnostní faktory (Nešpor, Dvořák 1998: 25).

Sociální faktory

Na tyto faktory je kladen velký důraz a to konkrétně na faktory rodinné, které jsou odborných knihách nejvíce zdůrazňovány.

Pöthe (1999) uvádí odlišné problémy, které se mladiství snaží řešit. Zahrnuje sem potřebu zapomenout na napjaté situace, např. hádky či nadávky rodičů. Odpoutat se od reality vidí hlavně u dětí, které vyrůstají v konfliktním prostředí a bez zájmu rodičů (Pöthe 1999: 146).

Rodina by měla představovat bezpečí, kde se jeden může spolehnout na druhého, na druhou by měla rodina vytvářet dostatečné množství problémových situací, ve kterých by se dítě učilo problémy řešit, získávat odolnost vůči stresu či zklamání (Hajný a kol. 1999: 30). Jakákoliv rodina má svoje specifika, které ovlivňují osobnost dítěte, každá rodina je neopakovatelná (Bartoňová 2005: 75). Rodina plní řadu funkcí biologických, sociálních, psychologických, a pokud není některá z těchto funkcí plněna, hovoříme o rodině dysfunkční, jelikož nejsou schopny zajistit normální vývoj svých dětí. Mezi skutečnosti, které působí v rodině destruktivně, patří neúplnost rodiny, rozpad rodiny, konflikty mezi manžely, nejednotná výchova, citové deprivace, časté stěhování, záporné vzory rodičů, neschopnost rodičů dosáhnout citové jednoty (Mühlpachr 2008: 148).

Coombs (1997) se zabývá tzv. strukturálním faktorem užívání drog, který souvisí se sociálním okolím jedince, kulturními hodnotami a ideologickými normami, tedy prostředím, kterého je součástí. Užívání drog je dle autora tradičně spojován s rodinami, které jsou socioekonomicky slabší. Tyto rodiny se soustřeďují do oblastí, které jsou buď přelidněné, nebo naopak do okrajů, které jsou nízkopříjmové. Dalšími problémy jsou trvalá nezaměstnanost, špatné vzdělání a závislost na sociálních dávkách. V takovémto prostředí pak jedince k drogám dohání několik faktorů a to jak individuálních, strukturálních tak i ekologických, atd. (Coombs 1997: 109). Coombs také říká, že pokud chceme pochopit důvod užití drogy, měli bychom pochopit okamžitý sociální kontext stejně tak jako biografii jedince. Když jedinec začne užívat drogu a chce se ospravedlnit před sebou samým i před významnými druhými, musí tento svůj čin nějak zařadit mezi existující přesvědčení. Na začátku se snaží definovat užívání drog shodně s tím, jak se v rámci jeho sociální sítě udržuje a získává status a prestiž (Coombs 1997 : 116).

Dalšími možnými faktory, které přispívají k užívání drog je dle Lalandera např. vymanění se z dlouhodobého plánování, která po nás vyžaduje rodina a společnost. Rodina a společnost od nás něco očekává a vyvíjí na členy určitý tlak, ze kterého se někteří chtějí vymanit a rebelovat. Drogově závislí jedinci již žádné plány do budoucna nemají (Lalander, O'Neill 2003:16).

Dalším důležitým prostředím je škola, kde se dítě učí prohlubovat orientaci ve společnosti, rozlišovat hodnotový systém a získává zde znalosti, dovednosti a návyky, které bude potřebovat v běžném životě. Samozřejmě i zde se mohou vyskytovat negativní faktory, jako jsou nevhodné přístupy učitelů k žákům či špatná komunikace s rodiči (Nešpor, Csémy 1997: 116-117).

Důležitým faktorem je také vliv vrstevníku, kteří se pohybují v sociálním okolí jedince. Zvláště závažné jsou party delikventní, které usnadňují jedinci asociální chování. Dospívající by měl být mezi svými vrstevníky přijímán a oblíbený, ale zároveň je v tomto období normální vzdorování vůči pravidlům či autoritám (Pešek, Nečesaná 2009: 30). Braní drog teenagerů je doslovně dle Frouzové in Kalina a kol. (2003) jako „*proklamace svobody a útok na autority a na druhé straně nesamostatné a sebe i jiné ohrožující chování*“ (Frouzová In Kalina 2003: 125). Pro takové chování může být právě vhodným prostředkem užívání drog, zvláště pokud je užívání drogy v partě normou. Tím pádem se vrstevníci v partě stávají dominantním sociálním faktorem (Pešek, Nečesaná 2009: 30).

Drogy vytváří bariéry proti okolnímu světu, zároveň však vytváří jednotu a rovnost ve skupině, kde lze díky drogám nalézt nové přátele. Vytváří se zde rychle pevný vztah díky stejným zkušenostem (Lalander, O'Neill 2003: 27). Dle Lalandera se snaží mladší a nezkušení jedinci připodobnit zkušenějším uživatelům, vidí je jako idoly, kteří představují dospělost a rozhodnost. Nováčkovci přinášejí styk se zkušenými pocitu dospělosti a také potvrzení, že se jedinec pohybuje na okraji společnosti, protože mentoři (zkušení) jsou pro ně tzv. „*ikonami outsiderství*“ (Lalander, O'Neill 2003: 28). Ten, kdo si koupí drogu, tak posiluje svůj sociální status v rámci skupiny (Coombs 1997: 119). Při užívání drogy dochází k akceptaci jednotlivých členů skupiny.

Psychologické faktory

Pro rozvoj závislosti na návykových látkách lze najít faktory již v prenatálním období a v poporodním období. Tyto faktory souvisí s psychickými a emocionálními zážitky, které mohly ovlivnit biologická poškození. Dle Robsona jsou to jedinci, kteří jsou již citlivější na vznik a rozvoj závislosti (Robson 1999: 301). Psychologické příčiny většinou souvisejí s nějakou těžkou negativní situací, kdy lidé nedokáží v onu dobu svůj problém vyřešit jiným způsobem. Může to být deprese, samota, nejistota, bezmoc, nuda, nízká sebeúcta či sebevědomí. Nebo jsou to jedinci, kteří hledají potěšení, reagují na tlaky prostředí. Mohou být experimentátory, kteří musí zkoušet stále něco nového. Podle Hejdy (2004) jsou náchylní

k závislosti především osoby s psychopatologickými sklony, neurotičtí jedinci a osoby trpící jinými duševními či tělesnými problémy, dále sem zařazuje mladé a emocionálně nevyrovnané teenagery. Jak ale říká, tento názor však ještě nebyl do dnes potvrzen, a stále není jasné, jaký typ osobnosti v sobě ukrývá náchylnost ke vzniku a rozvoji závislosti (Hejda 2004: 163).

Biologické faktory

Dalším faktorem, které je důležité zmínit, je faktor biologický. Mohou to být různá poškození plodu, které vedou k narození oslabeného jedince. Vliv má nezdravé stravování, věk matky a špatné životní prostředí (Juráková 1999: 56). Rovněž sem můžeme zařadit nemoci či úrazy, které ovlivní život člověka natolik, že vyvolají pocity deprese, méněcennosti, a tak se stanou snadnou příčinou užívání návykových látek (Nešpor, Csémy 1997: 33).

1.2.5. Důsledky závislosti

Dále se práce věnuje důsledkům, které sebou nese závislost. Zaměřím se především na důsledky sociální, ale vyjmenuji také další dva typy, které také ovlivňují sociální dovednosti a schopnosti.

Somatické důsledky

Díky užívání psychoaktivních látek se negativně mění i vzhled člověk, kdy jedinec začne rychle hubnout a chátat, přestává o sebe dbát, nedodržuje hygienu, apod. Taková změna nakonec ovlivní i jeho sebevědomí. Somatická závislost se definuje jako stav adaptace organismu na drogu doprovázený zvyšující se tolerancí a při vysazení drogy se projeví abstinenční syndrom (Merck manual 1996: 13).

Psychické důsledky

Drogy mají samozřejmě velký dopad na psychiku jedince, kdy se rozvíjí různé duševní onemocnění, mohou se vyskytovat jak lehká, která mohou odeznít, tak i vážné a trvalé duševní poruchy. Závislost mění psychické reakce, procesy i vlastnosti a v souhrnu celou osobnost závislého jedince. Dlouhodobé užívání takových látek může vytvořit změny osobnosti vyvolané poškozením mozku.

Sociální důsledky

Jedinec, který je závislý přestává plnit svoje povinnosti a uznávané společenské normy, jeho abstinence v zaměstnání či ve škole je čím dál vyšší, pod vlivem drogy je nesoustředění a jeho výkon prudce klesá, ztrácí motivaci a jediným jeho úkolem je honba za další drogou.

Vágnerová (1999) doplňuje, že závislost často provází vyhození ze školy či zaměstnání. Ze všech rolí závislému zůstane jen role narkomana, brzy odchází od rodiny, jelikož pro rodinu je to velká zátěž. Role „feťáka“ je v naší společnosti stigmatizována, kdy tato stigmatizace podporuje vyloučení závislého ze společnosti a identifikuje se tak s drogovou subkulturou, jelikož je to jediná skupina, která jej neodmítá. Svět je pro drogově závislého příliš složitý, potřebuje se před ním bránit, a to právě drogou. Tuto drogovou kariéru provází často také trestná činnost (Vágnerová 1999: 444). Dle Urbana (1973) trpí mladí lidé, u nichž se projevovala v dětství porucha socializace (školní neprospěch, poruchy chování, dysfunkční rodiny), v dospělosti častěji různými sociálně adaptačními potížemi (Urban 1973: 70).

1.3. Dramaturgická sociologie

Mezi nejznámější dílo slavného sociologa Ervinga Goffmana patří jistě dílo *The Presentation of Self in Everyday Life* (z roku 1959) pod názvem „*Všichni hrajeme divadlo: Sebe prezentace v každodenním životě*“. Dílo je zasazeno do rámce „dramaturgické sociologie“, kterou využívám v analýze mé práce.

Dramaturgickou sociologii vymezuje Petrousek (1994) dvěma způsoby: Za prvé se jedná o sociologickou perspektivu, která přináší z běžného jazyka do sociologie metaforu, že život je divadlo. Za druhé ji můžeme vnímat jako koncepci, již poprvé navrhnul právě Erving Goffman v implicitní polemice s Parsonovským strukturalismem a Lazarsfeldovským empirismem. Dle Petrouška zavedl Goffman metaforu sociální role zpět na scénu (Vodáková 1994: 184).

Za pomocí dramaturgické sociologie chci najít podobnosti a vzorce, které mi budou pomocným rámcem analýzy při interpretaci biografii drogové závislosti jedinců. Využiji zde metaforu divadla, kde bych chtěla ukázat, že jedinci přijímají určité role, které hrají před obecnstvem za účelem vyvolání určitého dojmu. Dramaturgické hledisko mě pomůže k popisu identit a vzájemných vztahů mezi týmy, regiony, fasádou a rolemi.

Management dojmu

Dle Goffmana lze každé organizované společenství studovat dramaturgickým přístupem. Tento přístup sleduje jedince v obvyklých situacích, kdy prezentuje sám sebe a

svoje činy před ostatními. Tento pohled připodobnil metafoře divadla, kdy se setkáváme s různými jedinci, tedy účinkujícími, kteří předvádějí něco druhým, tedy obecnstvu. Snaží se přitom kontrolovat dojem, který si o nich jejich okolí tvoří. Pokud jedinec hraje nějakou úlohu, vyžaduje od svých pozorovatelů, aby jeho roli brali vážně. Snaží se je přesvědčit o tom, že je skutečně „*nositelem charakteristických vlastností, jaké zdánlivě má*“ (Goffman 1999: 25). Společnost se totiž snaží vyhnout otevřenému konfliktu, které by mohly vzniknout při různých výkladech situace.

V knize „*Všichni hrajeme divadlo*“ věnuje Goffman pozornost dramaturgickým problémům účastníka, který předvádí svoji činnost před ostatními. Musí navodit určitý dojem tak, aby přítomní danou situaci bezproblémově definovali. Účastníci se tedy snaží přispívat k jednomu společnému výkladu situace a to tak, že budou respektována určitá tvrzení (Goffman 1999: 17).

Jedinci v biografích se snaží záměrně vyvolat určitý dojem před ostatními a to nejčastěji verbální komunikací a gesty. Snaží se nejen před širším obecnstvem, ale hlavně jim velmi záleží na tom, aby je parta tzv. „brala“ a oni zapadli. Na svůj výkon se soustředí podobně jako divadelní herec, který se vědomě snaží svým jednáním vyvolat určitý dojem, tuto metaforu divadelního herce přirovnal právě Erving Goffman ve svém díle *Všichni hrajeme divadlo*. Mezi drogově závislými je velmi důležité hrát svoji roli opravdu věrohodně, nejdříve verbálně, kdy se musí naučit slang své skupiny a poté i gesty, tedy užití první „lehké drogy“, aby ostatní účastníci viděli pravdivost jedincovo počínání.

Tedy jak jsem uvedla výše, jedinec se snaží, aby dojem, který vyvolává, brali ostatní vážně. Snaží se o udržení určitého dojmu, kdy Goffman hovoří o umění třídít dojmy. Dochází v ní ke kontrole výrazových prostředků, která má několik dramaturgických aspektů, které Goffman postupně analyzuje za pomoci pojmů jako „představení“, „role“, „zákulisi“ (Goffman 1999: 36).

Mezi důležitou složku, se kterou dramaturgická sociologie pracuje je tzv. „fasáda“, což znamená takovou část jednotlivcova představení, která slouží k výkladu obecnstva, které toto vystupování sledují. Je to výrazové vybavení, které jedinec užívá během výkonu. (Goffman 1999: 29). Tuto fasádu můžeme ještě členit na „osobní“, která zahrnuje nejen gender, ale také způsob vystupování, kdy nás tato funkce má upozornit na roli, kterou hodlá účinkující sehrát v blízké se situaci (Goffman 1999: 31). Sleduji zde tedy gender, kdy jedinec se chová tak, jak od něj společnost očekává, tedy, že se ženy budou chovat jako „ženy“ a budou ustanovovat svoji roli a muži budou prezentovat „mužství“. Je tedy jisté, že gender je úzce vázán na společenské očekávání. Abych mohla navázat na koncept genderu, použiji myšlenky West a

Zimmermana, kteří vycházejí z Goffmanovi metafory divadla. Říkají, že gender je z Goffmanova pohledu „sociálně režirovanou dramatizací ideální představy, kterou má určitá kultura o ženské a mužské přirozenosti, přičemž publikum, jemuž je hra určena, perfektně rozumí předváděné formě“ (West a Zimmerman 2008: 103). Goffman nevidí předvádění genderu jako nepřetržitou činnost, ale jen jako součást určitého představení.

Do této kategorie jsem dále zahrnula jedincovo názor na drogy, který před svými členy skupiny prezentuje, tímto způsobem si ustavuje svoji roli. Názor na drogy se během autobiografií jedinců mění a to podle stoupající závislosti. Nejdříve negativně se vymezující až po nezvratnou náklonost k této droze. Velmi důležitý je také vztah k sobě, jelikož dle toho se jedinec prezentuje před ostatními a hraje určitý dojem. Tedy pokud se jedinec cítí méněcenný, tak ho ostatní také tak vnímají. Pokud má k sobě vztah kladný i společnost k němu tak nahlíží. Gender je důležitý v mé práci proto, abych mohla sledovat chování a návyky mužů a žen v sociálním prostředí, jejich chování, zvyky a očekávání.

Dalším termínem, který mi pomohl k analýze, se nazývá „region“. Je možné jej definovat jako místo, které je do určitého stupně ohraničené bariérami vnímání. Regiony se mezi sebou liší a „dělí se též podle komunikačních prostředků, v nichž se bariéry vnímání vyskytují“ (Goffman 1999: 108).

Mezi regiony, které jsem ve své práci zkoumala, jsem zařadila školní prostředí, volný čas, zaměstnání a názor ostatních na tvrdé drogy. V těchto regionech se jedinci pohybují, v každém regionu hrají určitou roli, která se od nich očekává, a dle toho vystupují. Musejí zde dodržovat určité normy, tedy jak se zde chovat, gestikulovat a hovořit s ostatními. Toto prostředí je ovlivňuje a směřuje jejich roli v dalším vystupování.

Dalším důležitým termínem, se kterým budu pracovat, je termín „týmy“, je to skupina jednotlivců, kteří musí spoléhat jeden na druhého při udržování nějakého dojmu a tím vytváří soudržnost. Týmy se vytvářejí ve vztahu k nějaké interakci. Mezi takovouto referenční skupinou panuje velká důvěrnost. V týmu jeden jedinec dominuje a řídí ji (Goffman 1999: 83).

Například členové „feťácké party“ je tzv. „týmem“, kdy jeden je v čele té skupiny a panuje zde velká důvěra mezi členy, ať se jedná o kriminální přestupky, shánění drogy a rituály braní drog. Členové na sebe velmi spoléhají a jejich soudružnost a důvěra je pro ně důležitá. Patří sem však i rodina a partneři.

1.3.1. Stigma

Ve své práci se zajímám o to, jaký význam má sociální prostředí na drogou závislost jedince. Do tohoto tématu také spadá to, jak zařazuje sociální okolí ostatní a jak se vůči nim

vymezují. Člověk se během svého života dostává do různých sociálních rolí a některé role jsou v životě daného člověka viděny jako klíčové. Může se dostat i do role „feťáka“ a již tato role je stigmatizována. Toto oslovení se ve společnosti běžně vyskytuje a již toto slovo zdůrazňuje rozdíl mezi tím, co je normální a co není. Je to jakási nálepka, které se dotyčný jen těžko zbavuje a sociálně ho izoluje.

Slovo stigma použil Erving Goffman, který stigmatem označuje „*silně diskreditující atributy*“, kterým se někdy říká nedostatek, selhání či handicap (Goffman 2003: 11). Vymezuje ve své knize dvě základní kategorie stigmatizovaných. Nejdříve poukazuje na stigmata, která jsou zjevná hned na první pohled, tedy je ihned postřehnutelné. Tento typ označuje jako „*diskreditující*“ (Goffman 2003: 56). Druhý typ stigmatu je takový, který není na první pohled znát, tomuto typu říká „*diskreditovatelný*“, který nabízí rozmanitější škálu reakcí a to jak na straně stigmatizovaného, tak jeho okolí (Goffman 2003: 54). Odhalit svůj nedostatek nebo ne, a pokud toto stigma vyjde najevo, jak se podle toho zachovat?

Stigma „feťáka“ je jak stigma „*diskreditující*“, kdy jsou u pokročile závislého jedince jasně viditelné vpichy a celkově chátrající tělo, špatná hygiena, ale i typ „*diskreditovatelný*“, kdy jedinec se pohybuje v okruhu závislých a společnost ho již zařadí mezi ně, aniž by ještě závislým byl. Okolí vnímá drogově závislé jedince jako něco deviantního a špatného, jedinec se tak dostane na okraj společnosti a je marginalizován.

2. METODOLOGICKÁ ČÁST

Mým cílem je pomocí biografické analýzy zjistit, jak závislý jedinci popisují ve svých biografiích prostředí, ze kterého procházejí. Také sleduji, jaký vliv na něj mělo při vytváření závislosti sociální okolí. Z knih zjišťuji, jaký dopad mělo na jedince rodinné prostředí, jejich finanční a sociální situaci, ale také školní prostředí, vztahy k přátelům a partnerům. Zajímám se také o jejich časovou náplň, koníčky a jaké situaci začali užívat tvrdé drogy.

Moje výzkumné otázky zní: Jaký má vliv sociální prostředí na vývoj závislosti na tvrdých drogách?

Hlavní otázku doplňuji o podotázky: Má problémová rodina vliv na budoucí závislost jedince? Jaký vliv měli partneři, přátelé či parta? Ovlivňuje gender vývoj závislosti a její průběh?

2.1. Biografický výzkum

Hlavním východiskem pro biografický výzkum je to, jak lidé vytváří svou vlastní biografii. Vytváří ji nejen sami, ale také v interakcích s ostatními. V biografickém výzkumu je velmi důležité pochopit a vysvětlit psychologické a sociální jevy, které se odehrávají v jedincích. Tyto jevy je třeba rekonstruovat od vzniku jedince až po jeho vývoj. Zaměřím se tedy na subjektivní pohled jedince a chci zjistit, proč určitým způsobem jednal a pochopit kontext vyprávěných příběhů. Snahou výzkumníka je interpretovat jedincovo život. Biografická metoda vychází z vyprávění člověka o svém životě či jeho částech (Bertaux-Kohli 1984: 216).

Cílem je tedy zkoumat život jedinců a analyzovat jejich příběh. Biografický výzkum je takovou výzkumnou strategií, která se věnuje hlavně interpretaci osobních dokumentů a je zde zahrnuto několik vědních oborů, které se zabývají analýzou života jednotlivých osob či skupin (Merrill; West 2009: 1-2).

Dle Rosenthala se tento výzkum zaměřuje především na zkušenosti, které jedinec řadí chronologicky. Objevují se zde selekce vzpomínek, což Rosenthal definuje jako tzv. biografické „*turning points*“. To jsou takové momenty v životě jedince, které jedinec selektuje jako nejvýznamnější (Rosenthal 2004: 50). Biografická metoda slouží tedy jako sbírka dokumentů o životě, kde jsou popisovány „zlomové momenty“ v jedincovo životní historii (Merill; West 2009: 28).

Denzin (1989) biografii rozděluje na úplnou, epizodickou a komentovanou (Denzin 1989: 131) Já se ve své práci budu zabývat biografií epizodickou, která se soustřeďuje pouze na určitou část jedince. Jako zlomové momenty jsem si určila dětství, dospívání a partnerství, kdy z těchto perspektiv vybírám zásadní momenty, které mi pomohly ukázat způsob jedincovo utváření v procesu socializace. Snažím se zmapovat jedincovo historický kontext, pochopit jeho individuální život a společenské procesy.

2.1.1. Výzkumný vzorek

V biografické metodě jsou materiály rozděleny do dvou skupin. První skupina se skládá z autobiografických záznamů v tváři v tvář. Druhou skupinu tvoří sekundární biografický materiál, jako jsou autobiografie, písemné záznamy, úřední dokumenty (Ferrarotti 2003: 62).

Biografický výzkum se cíleně zaměřuje na metody, které zkoumají hlavně osobní dokumenty a interpretaci jejich vypravěčů, dá se charakterizovat jako zastřešující termín, kam spadají autobiografie, auto-etnografie, osobní historie jedince, oral history či life stories

(Merrill; West 2009: 2). Biografický výzkum má pracovat s takovým materiálem, který vzniká kontrolovaným způsobem. Všechny vyjmenované termíny mají stejné znaky: zaměřují se na život jedince či skupiny, popisují jejich sociální chování a snahu zařadit jedince do určitého společenského kontextu.

Práce je zaměřena na takový vzorek, který je již sepsán – bude vycházet z autobiografií a částečných autobiografií. Nastává zde problém při vymezení, co je to biografie a autobiografie. Konopásek (1994) navrhuje používat termín auto/biografie, jelikož vždy když vyprávíme o své osobě (autobiografické vyprávění) nese i biografie jiných lidí a zase vyprávění o někom jiném – biografické vyprávění zase obsahuje pohled vyprávějího jedince - autobiografii (Konopásek 1994: 6). Tedy striktní rozlišování mezi autobiografií a biografií vidím jako zbytečné, neboť jsou úzce propojeny. „*Autobiografie nebo biografie je vlastně vyprávěná identita*“ (Konopásek 1994: 3).

Vzorek pěti knih, které jsem si vybrala, nebyl náhodný. Vybrala jsem si je na základně mých požadavků: knihy musely být autobiografické či částečně autobiografické a musely se zaměřovat na jedince „tvrdých drog“. A jelikož mi toto téma velmi zajímá, vybrané knihy jsem si zakoupila.

2.1.2. Kódování

V biografickém zkoumání jsem postupovala dle (Glasser / Strauss 1967: 45 – 78) v těchto krocích:

1. Analyzovala jsem biografické údaje, jelikož v analýze mají důležitý význam (věk jedinců, pohlaví, vzdělání, rodinný stav, sourozenci). Tvoří tak základní fakta o jedinci. Tento první krok chronologicky rekonstruuje životní příběh samotný. Analýza biografických dat slouží jako příprava pro třetí krok analýzy, tedy pro rekonstrukci historie života, kdy porovnáváme naše údaje o individuálních biografických datech s vyprávěním jedince. Analýza biografických dat před druhým krokem analýzy nám slouží jako kontrast pro výsledky analýzy biografické sebereprezentace.
2. Dále následovala tematická analýza jednotlivých sekvencí. Ten to druhý krok má za úkol nalézt, jaké mechanismy řídí výběr a organizaci, časové a tematické propojení textových segmentů. Vyprávěný příběh života není z náhodně poskládaných a nepropojených událostí. Jak jedince propojuje a volí události, závisí na kontextu jejich významu, jímž je celková vypravěčova interpretace. Jsou to vzájemně propojená témata. Nejdříve segmentujeme text v jeho časová následnosti a rozdělíme ho do analytických jednotek. Kritériem pro

segmentaci je tematická změna nebo určité body jako argumentace, popis nebo vyprávění. Vyznačila jsem, na kterých místech autobiografie, u kterých tematických oblastí nebo biografických okamžiků vypravěč argumentoval, popisoval nebo vyprávěl. Analyzovala jsem segment po segmentu. Řídila jsem se následujícími otázkami: Proč se toto téma prezentuje tímto typem textu? Proč se toto téma zobrazuje tak podrobně nebo stručně? Která témata (životní oblasti nebo fáze) jsou zmiňována a která ne? V průběhu analýzy se ukázalo, které tematické oblasti jedinec vypracuje podrobně, a která naopak zanedbává nebo vynechává.

Nejprve si stručně shrneme oddělené jednotky, které jsou rozděleny do následujících kritérií: Vytvořila jsem tematické kódy, které poukazovaly na to, kde se témata, která byla identifikována, vyskytují v textu (rozvod, rodinné problémy, finanční problémy, fyzické násilí, volný čas, parta, přátelé, gender, stigma). Poté jsem kódované pasáže z biografii zpracovala pomocí dramaturgické sociologie do jednotlivých kategorií. Tyto pojmy jsem si utřídila pomocí knihy „*Všichni hrajeme divadlo*“, kde Erving Goffman využívá analogii divadelního představení k popsání a vysvětlení lidských sociálních interakcí. První kategorii jsem nazvala týmy, pod které jsem zařadila již vytvořené kódy (rodina, přátelé – neuživatelé, parta, partneři). Druhou region (škola, zaměstnání, volný čas a názor ostatních na drogy). A třetí jako fasádu osobní (názor na drogy, vztah k sobě a gender).

3. Po tematické analýze proběhla rekonstrukce historie života, při které se berou ohledy na všechny ostatní zážitky a zkušenosti, rekonstruuje se chronologie prožitého života. Porovnávala jsem biografická data a zážitky jedince. Procházíme biografické zkušenosti v chronologii historie života a zkoumáme pasáže ve vyprávění, která bere v potaz dle analýzy biografických dat i všechny ostatní biografické zkušenosti a staví je do chronologické zkušenosti životní historie. V tomto bodě analýzy jsou biografické údaje a zkušenosti kontrastovány s konkrétními výklady jedinců (citací).
4. V posledním kroku proběhla mikro-analýza jednotlivých textových segmentů, která nám umožňuje odhalit zatím neobjasněné mechanismy a pravidla struktury případu.
5. V pátém posledním kroku jsem porovnávala získána data mezi pěti autobiografiemi a hledala jsem podobnosti mezi nimi.

2.2. Autobiografie

V této kapitole seznámím stručně čtenáře s jednotlivými autobiografiemi. Analyzovala jsem pět autobiografií uživatelů „tvrdých drog“, kde jsem se zaměřila na popis rodinného prostředí, ze kterého pocházejí, jejich přátel a známých, partnerů. Zajímala jsem se o důvody, které je

vedly k užívání drog, kdo jim drogu poskytl, jaký mají vztah k drogám, závislosti a jak vnímají sebe.

Můj vzorek obsahuje autobiografie tří žen a dvou mužů pocházejících z různých rodin. A to od rodin úplných, dostatečně citových a ekonomicky založených, až po rodiny, kde se vyskytují problémy ať už v rovině emocionální tak v rovině ekonomické. Analyzovaní jedinci jsou různého věku, vzdělání a sociálního postavení.

2.2.1. Christiana – My děti ze stanice ZOO

Christiany rodina byla problémová ze strany otce, který trpěl pocity méněcennosti z důvodů zanechání studia kvůli těhotenství své ženy. Nejdříve přichází stěhování rodiny za vidinou lepší finanční situace, poté finanční problém a nezaměstnanost otce, které vzápětí přerůstá k alkoholismu. Alkoholismus způsobil nárůst otcovi agresivity, která vyústila až k šikanování a týrání jak fyzického, tak psychického charakteru. Následuje rozvod rodičů a další stěhování. Christiana má problémy ve škole, snaží se na sebe upozorňovat a chce být uznávaná. Dochází zde k velké identifikaci s partou, která se chová odlišně, jelikož užívají návykové látky a všichni ostatní je díky tomu uznávají. Matka z důvodů pracovní vytíženosti se nevěnuje tuláctví a záškoláctví své dcery. Přátelství i partnerství ji stále svádí k tvrdším a tvrdším drogám. Svě závislosti na heroinu se bohužel nezbaví ani za podpory otce ani matky. Několikrát se pokusí abstinovat a to jak s partnerem, tak poté i bez partnera. Avšak poté se vrací zpět do kolotoče tvrdých drog, na které si vydělává prostitucí. V partě nacházela lásku a porozumění, které jí v rodině chyběly.

2.2.2. William – Feťák

William vedl bezstarostné dětství. Rodiče měli jak mezi sebou, tak s ním velmi dobrý vztah. S vidinou užívání drog přichází až s halucinacemi, kterého v dětství sužovaly. Byl velmi plachý a vyhýbal se lidem. Nemohl stále najít smysl života, vystudoval několik univerzit, avšak nic ho netěšilo a nebavilo. Po finanční stránce byl samostatný, jelikož žil z renty rodičů. Tvrdé drogy začíná užívat při prodeji morfia, ke kterým ho přivedl kamarád. Nepopisuje v knize žádné emocionální vztahy, citové pouto si vypěstoval pouze ke svému dealerovi. Nemá ani žádnou partou, se kterou by trávil čas.

2.2.3. Kate – Na vlastní kůži

Kate měla velmi dobré vztahy s rodiči a i rodiče měli bezproblémový vztah. Finančně také nestrádali. Oba byli zainteresovaní, otec byl vědec a matka se věnovala rozvoji města a vzdělání. Matka s několika přáteli založila alternativní školičku, kam chodilo tucet studentů,

kteří byli stimulováni a podporováni, aby činili to, co je baví. Kate byla avšak velmi plachá a zužovaly ji neustále pocity méněcennosti. Doma trpěla depresemi nad společným bydlením s rodiči, jelikož ostatní její spolužáci již bydleli na privátech. Poté se stěhuje ke kamarádce, kde potkává také svého prvního přítele, který experimentuje s drogami. Díky příteli se ocitne v partě, která užívá heroin. Avšak školu dokončí. Poté ji přítel opouští a odjíždí do léčebny. Na drogy si vydělává prostitucí. Velká podpora rodiny ji však umožní abstinovat až do úplného konce jejího návyku.

2.2.4. Phil – Fet'ácká láska

Phil ve své částečné autobiografii nepopisuje vztah k rodičům, avšak o to více popisuje vztah k jeho lásce Cassie. Heroinu propadl již v manželství, avšak manželka se s ním rozvádí a on se ocitne zcela sám. Heroinu propadá celý svým tělem i myslí, avšak jednoho dne nastane zlom, kdy přestane ze dne na den užívat heroin. Hlavní vidina je získat práci a zpět i svoji bývalou ženu. Poté však potká jeho bývalou lásku Cassie, která je bohužel závislá stále. S vidinou pomoci se o ní stará, avšak blízkost drogy nevydrží a postupem času se stává zase závislým. Avšak jeho skepse nad užíváním heroinu stále roste, vidí sebe a Cassie jako ztracené případy a rozhodne se proto něco udělat. Cassie je však nenapravitelná a tak se v konečném důsledku rozhodne ji opustit a zbavit se návyku sám. Odjíždí do Ameriky za vidinou abstinence a konečného vítězství nad drogou.

2.2.5. Eva – Bílá moc

Eva žije se svou matkou a otcem, kteří bohužel většinu času trávili nejen se svým podnikáním, ale také hádkami s tím spojené. Agresivita otce vyvrcholila do takového závěru, že začal Evu bít, měl na ni i velké nároky, co se týče školy. Evě škola nešla a tak se začala vyhýbat domovu a útěchu, porozumění a lásku nacházela v partě. Partu vidí jako přístav bezpečí, kde je něco spojovalo – droga. Rodičům svoji závislost nakonec přizná, avšak otec nemá vzápětí pochopení a Evu začne slovně napadat a šikanovat. Podstupuje léčbu, kde se sice zbaví návyku na drogách, ale nachází si závislost novou – anorexií. Její přítel ji slovně šikanoval, jelikož byl psychicky labilní jako ona a utápěl se v alkoholu. To je dalším důsledkem zhoršení jejího zdravotního stavu. Avšak díky hrůze z léčení kniha končí šokujícím závěrem, kdy si chce Eva aplikovat poslední velkou dávku heroinu za účelem předávkování.

2.3. Analýza dat

2.3.1. Kategorie a pojmy

V této kapitole budu podrobně popisovat pojmy, které jsem si vytvořila. Tyto pojmy jsem si utřídila pomocí knihy „*Všichni hrajeme divadlo*“, kde Erving Goffman využívá analogii divadelního představení k popsání a vysvětlení lidských sociálních interakcí. První kategorii jsem nazvala týmy (rodina, přátelé – neuživatelé, parta, partneři). Druhou region (škola, zaměstnání, volný čas a názor ostatních na drogy). A třetí jako fasádu osobní (názor na drogy, vztah k sobě a gender). Poté jsem se zabývala stigmatem.

2.3.2. Týmy

Rodina

Zkoumala jsem, v jaké rodině uživatelé vyrůstali, a snažila jsem se definovat, co znamená špatná či dobrá rodina. Rodina je důležitý socializační faktor, a pokud je nefunkční je i nefunkční socializace jedince, který se může stát později závislým na drogách.

Z mých autobiografií jsem vydedukovala, že každá rodina je trochu jiná. Rodiny jsem si rozdělila do dvou skupin:

1. Problematické rodiny (hádky, rozvody, ekonomické problémy) – Christiana, Eva
2. Bezproblémové rodiny (emocionální i ekonomická podpora) – William, Kate

Phila jsem bohužel nemohla zařadit ani do jedné kategorie, jelikož se ve své knize o své rodině nezmiňuje.

Eva: „*Doma jsem svoji rodinu téměř neznala, nebavili se spolu, každý si hleděl sebe, hádali se. Často jsem čekala na to, až za mnou přijde máto do pokoje a oznámí mi, že se s otcem rozvádí*“ (Vaverková 2000:32).

Christiana: „*Stačilo málo, a hned bylo zle. Třeba jen pár neuklizených hraček nebo nějaký pohozený oblečení. A když v noci zahlídnul něco neuklizeného, vytáhnul mě z postele a natloukl mi*“ (Felscherinowová 2005: s 18)

Přesto však vidíme, že i děti pocházející z kvalitní rodiny, které nijak nestrádají a to ani jak citově, tak materiálně, se mohou stát závislými. Proto rodina není faktorem, který by určoval, zda se jedinec stane závislým.

William: „*Moji rodiče si žili pohodlně a bez vzruchu, byly to opory bezpečného a pohodlného života*“ (Seward 2011:5).

Kate:“ *Moje rodina byla obyčejná a držela při sobě: rodiče a mladší sestra*“ (Holdenová 2009:12).

U zařazených autorů se silná závislost vyskytuje v obou kategoriích, proto bezproblémová rodina nemusí souviset se vznikem drogové závislosti. Kvalitní rodina se pozná především na podpoře závislých v odvykání a také k snadnější cestě k abstinenci – Kate. Její rodina jí pomohla odříznout se od drogového prostředí a změnit své sociální okolí. William sice pocházel z kvalitního prostředí, avšak o podporování v abstinenci rodičů v knize nehovoří.

V kategorii rodiny s problémy se nachází Eva a Christiana. Obě tyto dívky byly zvyklé si své vlastní problémy řešit samy a spoléhat se jen na sebe. Ani jedna se bohužel nezbavila návyku na drogách, i když je jejich rodiny podporovaly v abstinenci. Evu bohužel nešťastně, jelikož otec byl na ní velmi hrubý a Eva toto nemohla přenést přes srdce. V Christianě příběhu hrál zásadní roli rozvod rodičů a poté přítel její matky, se kterým si velmi nerozuměla.

Přátelé - ne uživatelé

Přátelé a známý jsou důležitými faktory, jelikož tvoří nejširší sociální okolí jedince a lze tedy předpokládat, že mají na jedince vliv a to nejen co se týče závislosti. Vztahy k ne uživatelům se postupně rozpadají, protože se zde objevuje nedůvěra, nepochopení, pocity osamocení.

Kate „*Koukali jsme na nějaký dokument o obchodu s heroinem v Afghánistánu. Na konci ze mě bez rozmyšlení vypadlo: „V něčem podobném jedu. Heroin. Docela zajímavá zkušenost.*“ *Televize ječela dál, oni na mě nechápavě zírali. „Rozhodla jsem se odstěhovat*“ (Holdenová 2009:29).

Eva: „*Nesnášela jsem už na sto procent nezávisláky.... „Ve škole jsem se s nikým nebavila*“ (Vaverková 2000: 32).

Party

Jedinci se začínají přátelit s lidmi, které spojuje droga, tzv. party. Bývají to ti, se kterými autoři vyzkoušeli své první drogy a se kterými dále drogy berou. Autoři zde pociťují pravý opak, a to přátelství, náklonnost, soudržnost, lásku a obdiv. Nacházejí zde porozumění ve skupině s ostatními uživateli, což usnadňuje setkávání se s drogou i při snažení se o abstinenci.

Tvoří se skupiny nové dle typu drog – hašišové party, heroinové party atd. Parta se vyskytuje jak u Evy, tak Christiany.

Eva: „*Můj život se s nimi spojoval čím dál více, až jsem jim propadla úplně. Jejich styl života mi přehnaně vyhovoval a tak jsem přestala komunikovat s ostatními „nezávislákama“ a začala se pouštět do nového světa*“ (Vaverková 2000: 14).

Christiana „*Už jsem se od nich hodně naučila, nejen muziku, kterou uznávali, naučila jsem se taky jejich řeč. Byla jiná, tak jako všechno, co k nim patřilo. Opakovala jsem si každý nový výraz, kterež jsem od nich pochytala. To bylo pro mě mnohem důležitější než anglický slovíčka nebo matematický vzorce*“ (Felscherinowová 2005:38).

Obě popisují jak je parta pro ně důležitá, nahrazuje jim rodinu a dává jim lásku a porozumění, kterou doma nenašly.

Eva: „*Nikdo jinej nám tam nesměl sedět. Když šel někdo kolem, všiml si jen party „divnejch lidí“, voblečenejch do tmavýho,....*“ (Vaverková 2000:37) *Byli to lidi, kteří pro mě znamenali rodinu, milovala jsem je*“ (Vaverková 2000: 15).

Christianna: „*Nejdůležitější v životě – až na moje zvířata – teď pro mě byla parta. To, že jsem se tak upnula na partu, mělo důvody i u nás doma*“ (Felscherinowová 2005: 57).

Avšak party nemají vliv na první užití drogy, ale na socializaci do drogového životního prostředí. Hrdinové se nejdříve přizpůsobují tomuto životnímu stylu. V partě existuje tzv. „norma užívání drogy“, která umožňuje uživateli se identifikovat sama sebe jako uživatele, závislého a usnadňuje mu tak dostupnost drogy a hlavně možnost společných zážitků.

Partneři

Autoři, které zkoumám, jsou většinou mladí lidé, kteří ještě rodinu nezaložili. Jen jeden autor knihy byl sezdán:

Phil: „*...doufal jsem, že tímto nově zrozeným vzorem společenské ctnosti mocně zapůsobím na svoji bývalou ženu, které se zbavila návyku již o několik měsíců dříve....*“ (Shöenfelt 2004:30).

Phil sice přestal brát drogu kvůli své bývalé ženě: „*poháněn touto vizí a představou sebe sama coby „řádného člověka“ jsem do toho šel natvrdo a přestal úplně najednou*“ (Shöenfelt 2004: 30) ale vzápětí potkal svoji bývalou lásku:

Phil: „*Dnes mi připadá neuvěřitelné, že jsem tehdy mohl doufat v úspěšnost svého plánu a věřit, že by Cissy mohla dokázat systematicky snižovat dávky a že bych já vydržel být tak disciplinovaný, abych jí pomohl a sám se drogy nedotkl*“ (Shöenfelt 2004: 61)

Užívání drog partnerem má evidentně na autora negativní vliv, co se týče jeho vlastního užívání. Pokud jeho partner užívá drogu, je pro autora mnohem těžší nebrat či abstinovat.

Christiana: „*Detlefovi kamarádi mi často říkali: „Holka, nech toho, jsi na to ještě moc mladá. Tobě se to ještě podaří. Ale musíš se vykašlat na Detlefa. Ten už se tak jako tak nesebere. Vybodni se na něj, nech ho plavat. „Zbytečně se namáhali. Nechat Detlefa, to bych nedokázala. Kdyby chtěl umřít, já taky“* (Felscherinowová 2005: 97).

2.3.3. Region

Škola

I škola může být potenciálním rizikem pro jedince, kdy má kontakt se svým sociálním okolím a může zde snadno získat drogu. Avšak ve zkoumaných autobiografiích se ani jeden autor nesešel s drogou ve škole. Všichni autoři přišli do kontaktu s drogou mimo školu.

Školní systém nemá za cíl jen vyučovat znalosti, ale snaží se žákům vštípit řád a respektovat autority. Tomu se říká tzv. skryté kurikulum. Užívání drogy může být nejen způsobem jak se z těchto povinností vymanit.

Christina: „*Prostě jsem školu nesnášela. Neměli jsme k učitelům vůbec žádný vztah. Ale ani ve třídě jsme nedrželi pohromadě, byli jsme rozdělení do všelijakejch kurzů“* (Felscherinowová 2005: 53).

Eva: „*Nefetovala jsem už jen pro zábavu a dobrodružství, ale proto, abych zapoměla....na školu, ve který mě už nic nedrželo, neměla jsem tam už žádný kamarády, byla jsem naprostej samotár“* (Vaverková 2000: 20).

Obě autorky uvádí, že škola byla pro ně spíše nepřítelem, nejprve se do školského systému zařadit neuměly a poté již ani nechtěly, snažily se odlišit.

Ale také nemusí se školním prostředím vůbec souviset, jak vidíme v biografiích Williama a Kate.

Zaměstnání

Zaměstnání vidím jako důležitý faktor zařazení se do společnosti. Vyžaduje pravidelný denní režim, který nemusí uživatele heroínu zajistit. S rostoucí závislostí roste také potřeba peněz, což dotyční nejsou většinou schopni zajistit. Zaměstnavatelé nechtějí podporovat drogově závislé zaměstnance a tak je většinou propustí. To je další faktor, proč lidé záhy spadnou do ještě větší závislosti – nemají motivaci (Kate). Někteří uživatelé však nikdy neměli

stále zaměstnání a postrádají tak jakékoliv pracovní návyky, které by upevnily jejich disciplínu (William, Eva). Christiana byla velmi mladá a do zaměstnání nechodila, přivydělávala si na drogu prostitucí.

Volný čas

Být schopen vyplnit volný čas efektivně je podle mého názoru velmi důležité. Někteří autoři popisují, že drogy začali brát z nudy (William, Christiana, Eva).

Christiana: „*V Gropiusstadtu (městě) se člověk docela automaticky naučil dělat to, co bylo zakázaný. Například byla zakázána každá hra, která nás jen trochu bavila. Bylo tam vlastně zakázaný úplně všechno. Začalo mi bavit to, co bylo zakázaný*“ (Felscherinowová 2005: 25).

Ve volném čase se také projeví vlastnosti autorů, jejich jednání, nálady a chování v různých situacích.

Christiana: „*Kapesný jsme dostávaly málokdy a tak jsem začala dělat všelijaký malý podvody, například jsem si nechávala zálohy za lahve. Asi tak v deseti letech jsem taky začala krást*“ (Felscherinowová 2005: 18).

William: „*Drogu jsem zkusil jako nějakou kuriozitu. Poflakoval jsem se, a když se naskytla koupě, tak jsem si píchl*“ (Burroughs 2011:10).

Avšak někteří autoři ještě před svoji drogovou závislostí měli svoje koníčky (Christiana), poté ji však bylo vše odebráno (domácí zvířata, jízda na koni) a toto ji dohnalo k jinému vyplňování svého volného času. Právě nuda u většiny způsobovala to, že začali experimentovat s drogami a užíváním si jejich účinků. Jak postupuje návyk, tak mizí i všechny zájmy, jelikož jim na zájmy nezbyvá žádný čas.

Názor ostatních na „tvrdé“ drogy

Ve všech analyzovaných autobiografiích hlavní postavy nikdo nenutil do užívání tvrdých drog – naopak, drogově závislý jim drogy vymlouvali (Kate, Christiana, Eva). Bohužel u některých jejich počáteční drogová kariéra chybí (Phil)

Kate: „*Ani jednou se nestalo, že by ke mně někdo z nich vzhlédl a řekl: Nechceš si dát*“
Nikdo mě nenutil zkoušet heroin. Moji kamarádi mi říkali, ať se od toho držím dál“ (Holdenová 2009:26)

Christiana: „*A tak jsem řekla, že to chci taky zkusit. Kuřátko už sotva mluvit. Ale to ho rozzuřilo: Nedělej to. Nemáš ponětí, do čeho deš. Když to uděláš, budeš za chvíli tam co já. Bude z tebe mrtvola.*“ (Felscherinowová 2005: 102).

Eva: „*Tak mladá? Jsi blázen. Začíná tvůj konec. Ještě si to rozmysli. Mluvil úplně jako některý přechytralý postavy z mý osudový knížky*“ (Vaverková 2000: 42).

Názory ostatních jsem sledovala dle toho, kdo názor vyjadřuje a jak v blízkém vztahu k autorovi je, také o jaké drogy se jedná a jak se autor vyjadřuje na názory ostatní.

Christiana: „*I v naší partě se teď mluvilo pořád o háčku. Všichni ale byli proti. Znali jsme dost lidí, který to totálně zničilo. Ale pak jeden po druhým vyzkoušeli jedno píchnutí a většina z nich už u toho zůstala*“ (Felscherinowová 2005: 65).

2.3.4. Osobní fasáda

Vztah k sobě

Velmi důležitým faktorem, který také hraje cestu k závislosti je vztah k uživatelů k sobě samotným. Jedinci mohou mít záporný vztah sami k sobě, aniž by pocházeli z problémové rodiny a byl k tomu dán jakýkoliv důvod (Kate, William).

Kate: „*Moje tělo se mi hnusilo. S pocitem úzkosti jsem si ohmatávala tuk na bocích, zbytečná prsa a všechno jsem se pokoušela ukrýt v nadměrných velikostech oblečení...*“ (Holdenová 2009: 16)

William: „*Mezi ostatními dětmi jsem byl plachý. Neměl jsem rád kolektivní soutěživé hry a vyhýbal jsem se jim jak jen to bylo možné. V podstatě, stal se ze mě chronická ulejká. Nic mě nebavilo*“ (Burroughs 2011: 6).

Velmi zajímavé je, že obě tyto postavy pocházely z bezproblémových rodin a oba v dětství trpěly sebekritickým hodnocením sebe sami. Děti z problémových rodin (Christiana, Eva) kritickým pohledem na sebe samotné nepohlížely nebo to v popisu neuvádějí. Tento fakt mě velmi zaujal a tvoří další otázky: Kladou bezproblémové rodiny na své děti přehnané nároky, které pak vedou k nízkému sebevědomí a sebedestruktivnímu jednání svých dětí? Jak je možné, že děti z rodin problémových žádnými takovými příznaky netrpí?

Vlastní názor na drogy

Jedincův názor na drogy se postupně mění, od zájmu, obdivu a kladného vnímání drogové scény na začátku až po nenávisť vůči droze a k sobě samému. Uživatelé se zde neustále ocitají v situacích, kdy drogu nenávidí, ale přitom se jí nemohou vzdát. Droga představuje celý způsob jejich života, i když ji ke konci tak nenávidí (Phil, Kate, Eva, Christiana), ale existují i tací, kteří ji vnímají jen pozitivně (William)

William: *„Zkušenosti s drogou jsem nikdy nelitoval. Jsem přesvědčen, že díky přerušovanému užívání drogy mám teď lepší zdraví, než kdybych nikdy nebyl narkomanem. Když přestanete růst, začínáte umírat. Narkoman stále roste“* (Burroughs 2011:10).

Eva: *„Posrala jsem si život, už v nic nevěřím, nikdy nepřestanu, je mi to jedno. Jsem na nic. Dokončím to, co jsem začla. Byla jsem perníkárka, jsem perníkárka a jako perníkárka i chcípnu“* (Vaverková 2000:70).

Gender

Nejdříve bych chtěla vymezit pojem genderu. Gender označuje sociální aspekt pohlaví, existuje řada vzorců chování, které jsou buď ženské, nebo mužské. Tyto vzorce chování, které jsou uznávány společností, se lidé učí během svého života (Jandourek 2001: 91)

Nyní se budu věnovat závislostí mužů a žen, jelikož je zde řada rozdílů. Zjistila jsem poměrně velké rozdíly mezi vývojem závislosti a sociálním kontextem. Ettore (2003) tvrdí, že žena-uživatelka je společností vnímaná jako „double deviant“, tedy dvojí deviant. A to nejen z pohledu drogově závislé, ale také z pohledu zklamání ze své role matky a manželky (Ettore 2003: 239). Závislost je obecně více tolerována u mužů. Heller, Pecinová a kol. (1996) to definují tak, že mužovo selhání z důvodu sociálního tlaku je legalizováno, avšak žena své pohnutí musí zvládnout sama (Heller, Pecinová a kol. 1996). Takováto stigmatizace společnosti vede k ženě ještě k většímu pocitu selhání. Je zde úzce spojen gender a stigma.

Eva: *„Víš, takové případy, jako seš ty, tu nemáme, a je to už dávno, co jsme tu někoho takovýho měli. My jsme totiž lehčí oddělení pro ženy s různými problémy, nejčastěji je to úmrtí někoho v rodině, problémy s prací, ale né „fetky“* (Vaverková 2000:79).

Dalším rozdílem je nižší věk při prvním experimentování s drogou u žen. Vobořil (2003) uvádí, že dívky mají starší partnery, kteří je mohou povzbuzovat k počátku užívání (Vobořil 2003: 239). V autobiografiích se sice objevují závislosti partnerů, avšak z mé analýzy

vyplívá, že nezávislý partner si svoji první dávku přímo od svého závislého partnera vyžádal (Christiana, Eva) nebo neodolal blízkosti drogy (Phil).

Mezi další faktor patří častější závislost žen na lécích, která dále přechází v rychlou závislost na „tvrdých drogách“ (Vobořil 2003: 239 a Kalina 2008: 296). Toto vidíme u Kate, Christiany a Evy, zatímco muži přechází rychleji na „tvrdé drogy“ (Phil, William).

Kate: *„James mi řekl, že dnes ne mě nemá čas, budou zkoušet něco nového-heroin, nad touto drogou jsem ještě neuvažovala, ale když jsem ho příště navštívila u něj doma, z jeho a kamarádů čišela škodolibost, sdíleli tajemství a nechtěli, abych ho sdílela s nimi“* (Holdenová 2009: 25).

U mužů také dochází k rychlejší abstinenci než u žen. Toto vidím nejen u hlavní postav autobiografií, ale i u partnerů, kdy muži měli pevnější vůli než ženy a jejich abstinence byla rychlejší a trvalejší (Detlef v knize *My děti ze stanice ZOO*, James v knize *Na vlastní kůži*). Toto se dá vysvětlit tím, že v analyzovaných autobiografiích se ženy více vázaly na partu z důvodu emocionálních, zatímco muži byli spíše individualisté a měli drogu více pod kontrolou.

Kate: *„James mi oznámil, že mu jedna kamarádka našla léčebnu. Nechápala jsem. Představa, že by mohl chtít něco měnit, mě vyvedla z míry...Nemohla jsem mu volat, prý se ozve přes tu svoji kamarádku, která byla „bez rizika“, jelikož nebrala“* (Holdenová 2009:39).

Gender je tedy důležitým aspektem v utvoření závislostí, jelikož jedinci vykonávají svoji roli dle toho, jaká se od nich ve společnosti očekává. A to, že ženy jsou více emocionální a nesamostatné. Zatímco muži by měli být sami sebou, spoléhat se sami na sebe a být za všech aspektů silnější než ženy.

2.3.5. Stigma

Chtěla jsem zjistit, jakou má stigma roli pro společnost. Budu se zajímat o vztahy mezi stigmatizovanými jedinci a „normálními“ lidmi, zabývat se problematikou veřejného charakteru stigmatu, jeho dopadem na identitu člověka a způsobem, jakým je sním ve společnosti nakládáno. Také jak se jedinci vůči stigmatu vymezují.

Někteří autoři na roli „fetáka“ pohlíží tak, jak si myslí, že na ně pohlíží společnost. Vidí tuto jako odpad společnosti (Phil, Eva). U stigmatizovaných osob – „fetáků“ dochází k proměně v pojetí sebe samých. V první fázi si jedince osvojuje názory veřejnosti na různá stigmata „feták“ a v druhé fázi si uvědomuje svoje vlastní stigma.

Phil: „...znamenalo to jen další hlášení, která bylo třeba sepsat a zařadit – další vyvrhel, feťák, odpad společnosti. Pokud se takový ztroskotanec hodlal zabít herákem, tak jim to bylo v podstatě fuk. Samozřejmě to znamenalo práci navíc s vyplňováním papírů, a ještě museli verbálně komunikovat s lidmi, kteří na ně pravděpodobně působili depresivním a odpudivým dojmem... (Shöenfelt 2004: 149).

Dle Phila takto stigmatizuje společnost roli feťáka, vidí drogově závislého jako něco odporného, co nestojí za hlubší řešení. Takto společnost označí drogově závislou osobu, která se jen stěží z takovéto role dostane.

Eva: „Lidi se za mým přízrakem na ulici votáčeli a dávali mě za ten nejhorší příklad svým hodnejm dětičkám. Často na mě pokřikovali: „Ty hmusná feťáčko“, a dali mi najevo, že v jejich blízkosti nemám co dělat“ (Vaverková 2000: 53).

Společnost jasně vymazuje, co je správné a co není, jak má dotyčný vypadat, jak se má oblékat a chovat.

Kate: „Oba majitelé obchodu mi důvěřovali, znali mě léta. Brali mě jako svoji neteř. Požádali mě však, abych odešla. Byli hodní. Řekli mi, že to ví. Nechtěli mě trestat, ale zůstat prý nemůžu“ (Holdenová 2009: 51).

Společnost se vůči drogově závislým jedincům vymezuje negativně, nedůvěřuje jim, jelikož si je ihned spojují s kriminalitou a krádežemi. Takovým to jednáním jedinci v tomto drogovém světě ještě více zabřednou a nemají motivaci utnout tuto dráhu.

Christiana: Na policejní stanici: „Paní Schipkeová mi na rozloučenou řekla: „Myslím, že se jistě brzo uvidíme“ Bylo to od ní vyloženě sprostý. Protože tím vlastně řekla, že jsem stejně beznadějný případ“ (Felscherinowová 2005: 243).

Ostatní veřejnost na drogově závislý pohlížejí jako na beznadějně bytosti, které nejen že nepřestanou s trestní činností, ale nemají šanci ani na vyléčení – tato stigmatizace vede jedince ještě k větší bezvýchodnosti své situace. Stigma „feťáka“ tak přijme jako svoji identitu, ze které se nelze vymanit.

2.3.6. Limity práce

Jsem si vědoma existujících limitů tohoto výzkumu. Materiály jsou založeny na subjektivních zkušenostech jedinců a jsou postaveny pouze na obecných informacích. Tudíž historický popis společenského života se stává souborem subjektivit jedinců, slouží jen k obecnému vědění (Ferrarotti 2003: 59). Jedna ze zásadních limitů biografii je, že informace

nemusí být zcela totožné s tím, co se doopravdy odehrálo. Jedinec svůj příběh sepisuje zpět, a proto musíme mít na paměti, že žádná paměť ani historie nemohou být zcela objektivní, setkáváme se zde s vědomou i nevědomou selekcí, interpretací a zkreslení, které jsou sociálně formovány (Burke 1989: 98). Některá významná data v knihách chyběla a nemohla jsem je zahrnout do svého výzkumu. Proto bych pro další výzkum navrhovala větší vzorek knih, aby výzkum byl více reprezentativní.

3. VÝSLEDKY, INTERPRETACE DAT

Závislost na návykových látkách patří mezi chronická onemocnění. Jedná se o komplexní bio-psycho-sociální model, kde se jednotlivé faktory vzájemně prolínají. Závislost je provázána celou řadou dalších patologií, které do velké míry určuje nebezpečnost dané závislosti. Všichni jedinci v autobiografiích začínají svoji závislost na lécích a poté přechází na drogy „tvrdé“.

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala významem sociálního kontextu na uživatele tvrdých drog. Sociální prostředí je nejvíce tvořeno rodinou, přáteli, partou, spolužáky atd. Později se toto prostředí díky závislosti zužuje na další uživatele tvrdých drog a na dealery. Takové to změněné sociální prostředí mění jak hodnotový žebříček uživatele, tak jeho identitu.

3.1. Rodina

Analyzovala jsem rodinné prostředí, ze kterého uživatelé pochází. Zjistila jsem, že bezproblémová rodina, tedy rodina bez výrazných vztahových a ekonomických problémů, neznamena naprostou imunitu proti vzniku závislosti na drogách. Pouze zde nevzniká taková tendence emocionálně se odloučit od rodiny a prosadit se ve skupině vrstevníků, které jsou typické pro jedince z rodin problémových (Christiana, Eva) Naopak děti z rodin bezproblémových se uchylují k drogám z důvodů nudy, zvědavosti či nízkého sebevědomí (Kate, William). Lze zde popsat určitou nesamostatnost a nízké sebevědomí právě u uživatelů, kteří pocházejí z bezproblémových rodin, aniž by rodiče kladly na děti přehnané nároky jak tvrdí Fischera (2009: 141). V autobiografiích jsem nezaznamenala nic, co by mi připadalo jako přehnaná náročnost. Toto vytváří novou otázku a to, proč mají jedinci z bezproblémových rodin nízké sebevědomí? Jsou děti z rodin bezproblémových a úplných méně vyzrálí, samostatní a asertivní? (vidíme na příkladu Kate)

Mnoho autorů tvrdí, že právě problémová rodina je hlavním faktorem ke vzniku závislosti (Mühlpachr 2008, Coombs 1997, Pöthe 1999), avšak v mém výzkumu jsem došla

k jiným závěrům a to takovým, že sice tyto faktory přispívají do možného vzniku závislosti, ale nejsou zásadní.

Rodina je také velmi důležitá ve chvíli, kdy se závislý jedinec rozhodně abstinovat a vzdát se drogově životního stylu. Bezproblémové rodiny představují oporu, o kterou se může uživatel opřít ve chvílích nejistoty a boje s drogou. U těchto jedinců bylo rozhodnutí abstinovat pevnější (Kate). Avšak nemusí to být pravidlem. Někteří jedinci z bezproblémových rodin se drogy nikdy nevzdali (William). V rodinách problémových byla také tendence rodičů podporovat závislého jedince k abstinenci, kdy se tyto rodiny většinou semkly, ale bohužel jedinci většinou po marných pokusech abstinenci vzdali, až už z důvodů partnerů či party (Eva, Phil, Christiana).

3.2.Přátelé a Party

V této podkapitole se budu věnovat primárním skupinám a to přátelům – neuživatelům, spolužákům a partám. Přátelé neživatelé se postupně od závislých jedinců odlučují a poté jim nezbyvá nikdo, kdo by je směřoval na lepší cestu. I samotní uživatelé se od neživatelů distancují, jelikož je s nimi nic nespojuje, ba naopak, chtějí se odlišit. Tvoří se nové skupiny dle typu drog, kam se jednotliví jedinci přidávají – party.

Co se party týče, neobjevila jsem zásadní vliv na užití drogy na jedince. Dle Lalandera se snaží mladší a nezkušení jedinci připodobnit zkušenějším uživatelům (Lalander, O'Neill 2003: 28), což je v biografích velmi častým jevem (Christiana, Eva, Kate). V publikacích se jedinci také k partám přidávají z důvodů hledání bezpečí a lásky, poté se jedinci snaží do party zapadnout a začínají experimentovat s lehkými drogami. Naopak při prvních užití tvrdé drogy zde byly výrazné tendence experimentátora odradit od jeho počínání. První dávku tvrdé drogy si uživatelé v partě naopak vyžádali (Kate, Christiana, Eva). Vliv part se objevuje až v pokročilém užívání drog a to tak, že jedinec přijme normy a hodnoty té skupiny, tedy identitu problémového uživatele drog a životní styl na okraji společnosti. Převažují zde jedinci, kteří jsou na tvrdých drogách závislí (Phil, Eva, Kate, Christiana) než ti, kteří ho dovedou užívat kontrolovaně a berou drogu jako součást lepšího života (William).

3.3.Partneři

Dalším důležitým sociálním aspektem na užívání drogy jsou partneři, kdy právě partneři ovlivnili braní drog svých poloviček a to v negativním smyslu.(Christiana, Phil, Eva). Dochází

zde sice k motivaci abstinence společnými silami, avšak ve všech biografiích vždy jeden z partnerů selže. Tyto „drogové“ partnerské vztahy se posléze rozpadají.

3.4. Gender a stigma

Zajímavým aspektem mé práce je také zjištění důležitosti pohlaví na tvorbu a průběh drogové závislosti. Jistila jsem, že ženy sice rychleji reagují na léčbu, avšak dochází častěji k relapsům (návrat k užívání drogy) než u mužů. U žen dochází k rychlejšímu rozvoji závislosti také z důvodu větší vazby žen k partě, kdy ji pojímaly jako rodinu a chtěly se s ní více identifikovat než muži. Také jsem zjistila, že ženy jsou poměrně dlouho vázány na „drogy lehké“ (léky) a na „drogy tvrdé“ přechází až v delším časovém období na rozdíl od mužů, kteří experimenty s „lehkými drogami“ buď zcela vynechávají, nebo je užívají jen velmi krátce. Na ženy je kladena větší náročnost, kdy společnost stigmatizuje ženu z pohledu manželky a matky a tudíž je její drogová závislost neodmyslitelným selháním v jejím životě než u mužů. Takto jedince škatulkuje společnost a ustavuje jeho roli.

Pokud jsou na jedinci stigma „feťáka“ zjevná hned na první pohled, tedy tzv. „*diskreditující*“ atribut, jedinci se ocitávají na okraji společnosti, jelikož ostatní mají spojenou roli feťáka něco negativního a ohrožujícího pro společnost (Goffman 2003: 56). Toto škatulkování vidím jako povrchní a lidé se pak těžko vymaňují z jeho sevření. Veřejnost nedává jedincům šanci či naději na zařazení se zpět do „normálního“ života a naopak je ještě více podporují v jejich bezvýchodné situaci.

4. ZÁVĚR

Ve své práci jsem zkoumala význam sociálního kontextu v biografích uživatelů drog pomocí biografické metody. Nejprve jsem v teoretické části mé práce vymezila pojem drogy, stručně jsem shrnula její členění, možné příčiny vzniku užívání drog a její důsledky. Dále jsem vymezila drogovou závislost a zabývala se různými pohledy na ni, tedy modely závislosti. Poté jsem se zabývala metaforou divadla Ervinga Goffmana, kde jsem definovala jednotlivé použité termíny a dále se zabývala stigmatem.

V metodologické části jsem se zabývala biografickou metodou a analýzou dat. Biografická metoda zvolená v mé práci staví na komparaci biografí pěti jedinců, kteří podleli závislosti na „tvrdých drogách“. Přináší tak rekonstrukci a interpretaci průběhu života jedince výzkumníkem, který hledá podobnosti životních drah, vzorců jednání, zvláštní mezníky, situace, sled a povahu interakcí v rámci party. Zároveň jsem si také všimla i výpovědí jedinců, při nichž se střetával žitý svět drogově závislého s dominantním společenským diskursem a nastavením daného celospolečenského systému. Základní otázkou mé práce bylo, jak ovlivňuje sociální kontext vzniklou závislost jedince? Další otázky, které jsem si kladla, byly, zda problémová rodina, závislí partneri či parta vedou jedince ke vzniku závislosti.

Hlavním zjištěním výzkumu bylo, že problémové rodiny nemusí nutně vést ke vzniku drogové závislosti, jak je v mnohých literaturách zdůrazňováno. I v rodinách bezproblémových se může jedinec stát drogově závislým. Také jsem zjistila, že stabilní rodiny vedou jedinci k aktivnímu řešení svého problému. Jako rizikové rodinné faktory se ukázaly rozvody, psychické a fyzické násilí a napětí v rodině díky ekonomické situaci. V rodinách bezproblémových se objevuje nuda, zvědavost, pocity méněcennosti, které přispěly k užívání a následné závislosti. Mezi další faktory vidím závislost partnerů, která nejen přispívá ke vzniku návyku, ale také stěžuje nebo přímo znemožňuje abstinenci. Party nemají vliv na první užití drogy, jak by se mohlo zdát. Ve svém výzkumu jsem zjistila, že právě parta odrazovala jedince od prvního experimentování s drogou. Značné rozdíly v drogové závislosti jsem objevila u mužů a žen, kdy se ukázalo, že ženy jsou nejdříve dlouhodobě závislé na lécích a až poté přestupují na závislost „tvrdých drog“ zatímco muži jsou na lécích závislí jen krátkou dobu. U žen se vypěstovala závislost mnohem rychleji a také mají mnohem větší problémy s ukončením užívání, kde dochází velmi často k relapsům. Gender a stigma je zde velmi úzce spojené, jelikož na ženy klade společnost větší nároky než na muže, u kterých není drogová závislost tak odsuzována.

Jako faktory, které mají zásadní dopad na jedincovo užití drogy, vidím faktory sociální, psychologické.

Bylo zajímavé zkoumat, kterým úsekům života jedinci přiřkládali důraz a ke kterým nikoliv. Některé úseky života v určitých biografiích chybí, otázkou je, zda jim jedinec nepřikládá žádnou hodnotu či naopak se o nich raději ani zmiňovat nechce. Jelikož jsem analyzovala dokumenty, nemohla jsem se zeptat na právě chybějící úseky života, které by jistě byly hodnotné.

Také si myslím, že veřejnost by měla více sledovat užití léků, jelikož už ty tvoří závislost. Proto je důležitá odborná informovanost v problematice drogových závislostí u lékařů a vzhledem k tomu, že se stále rozšiřuje užívání drog jak ve světě tak i u nás, jsou tyto poznatky velmi důležité.

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura

BARTOŇOVÁ, M. 2005. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními potřebami v České republice*. Brno: MSD, s. 75.

BERTAUX, D., KOHLI, M. 1984. *The Life Story Approach: A Continental View*. *Annual Review of Sociology*, Vol. 10, s. 215 – 237.

BURKE, P. 1989. *History as Social Memory: In Butler, T. (ed.) History, Culture and the Mind*. New York: Basil Blackwell, s. 98.

BURROUGHS, W. 2011. *Feták*. 2. vydání. Praha: Mat'a.

COOMBS, R. H. (Ed.). 1977. *Socialization in Drug Abuse*. New Jersey: Transaction Publisher, s. 496.

ETTORE, E. 2003. *Women and substance use*. *Palgrave Macmillan in Kalina, et al. Drogy a drogové závislosti - mezioborový přístup*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády ČR, s. 239.

FISCHER, S., ŠKODA, J. 2009. *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s, s. 224.

FROUZOVÁ, M. *Psychologické a psychosociální faktory vzniku a rozvoje závislosti in Kalina, K. a kol. Drogy a drogové závislosti I : mezioborový přístup*. 1. vydání. 2003. Praha: Úřad vlády České republiky, s. 125.

FERRAROTTI, F. 2003. *On the Science on Uncertainty – The Biographic Method in Scientific Research*. Lexington Books: United States of America

GOFFMAN, E. 1999. *Všichni hrajeme divadlo. Sebe prezentace v každodenním životě*. Praha: Ypsilon, s. 29, 83, 167.

HAJNÝ, M. a kol. 1999. *Akta Y v drogových problémech versus rodina*. Praha: Votobia, s. 30.

- HEJDA, J. 2004. *Drugs- the social phenomenon of today*. 1st ed. Prague: The Police Academy of the Czech Republic, s. 163.
- HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. a kol. 1996. *Závislost známá, neznámá*. 1. vydání Praha: Avicenum - Grada, s.
- HOLDENOVÁ, K. 2006. *Na vlastní kůži*. 1. vydání. Brno : JOTA, s. 292.
- CHRISTIANA F. 2005. *My děti ze stanice ZOO*. 7. vydání. Ostrava : Oldag.
- ILLES, T. 2002. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 2. vyd. Praha: ISV, s. 7.
- JANDOUREK, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, s. 90.
- JURÁKOVÁ, I. 1999. *Trestněprávní postih toxikomanů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, s. 173.
- KALINA, K., a kolektiv. 2003. *Drogy a drogové závislosti I mezioborový přístup*. 1. vyd., Praha: Úřad vlády České republiky. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, s. 161 – 162, 166–167.
- KALINA, K. kapitola I/1, 2003. *Úvod do drogové politiky: základní principy, pojmy, přístupy a problémy*. 1. vyd., Praha: Úřad vlády České republiky. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, s. 15.
- KALINA, K. 2003. *Modely závislosti a přístupy v pomoci uživatelům drog*. 1. vyd., Praha: Úřad vlády České republiky. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, s. 78 – 80.
- KONOPÁSEK, Z. 1994. *Auto/biografie a sociologie*. 2. vyd., Praha: Institut sociologických studií FSV UK.
- KUDRLES, S. 2003. *Úvod do bio-psycho-socio-spirituálního modelu závislosti*. In. Kalina, K. *Drogy a drogové závislosti*. Praha: Úřad vlády České republiky, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, s. 91-94.
- LALANDER, P., O'NEILL, A. 2003. *Hooked on heroin : drugs and drifters in a globalized world*. Oxford : Berg Publishers.

Merck manual :kompendium klinické medicíny. 1. vyd. 1996. Praha: X-EGEM, xxxi, 2798, s. 13.

MERRIL, B.; West, L. 2009. *Using Biographical Methods in Social Research*. London: Sage Publications, Ltd

MÜHLPACHR, P. 2008. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, s. 194.

NEŠPOR, K. .2000. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 2. vyd. Praha: Portál, s. 10 - 14.

NEŠPOR, K., DVOŘÁK, V. 1998. *Prevence trestné činnosti související s návykovými látkami*. 1. vyd. Praha: Armex, s. 25–31.

NEŠPOR, K. CSÉMY, L. 1997. *Alkohol, drogy a vaše děti – Jak problémům předcházet, jak je rozpoznávat, jak je zvládat*. Praha: Besip, s. 33 - 117.

NEŠPOR, K. *Diagnostika a diagnostická kritéria poruch vyvolaných návykovými látkami*. In Kalina, K., a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti I mezioborový přístup*, 1. vyd.,2003. Praha: Úřad vlády České republiky. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, s. 217 – 219.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. 2008. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, s. 428.

PEŠEK,R., NEČESANÁ,K. 2009. *Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u dospívajících : moderní metody pro nácvik psychosociálních dovedností zvyšujících sebedůvěru : vybrané klíčové dokumenty, výsledky aktuálních výzkumů, příčiny a vývoj užívání drog, motivace ke změně a léčba*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, s. 30.

PÖTHE, P.1999. *Dítě v ohrožení*. 2.vyd. Praha: G plus G, s. 146.

PRESL, J. 2004. *Drogy, poznej svého nepřítele*. Praha: Medea kultur, s.r.o, s. 27.

ROBSON, P. 1999. *Forbidden drugs*. 2nd ed. New York: Oxford Univerzity Press, s. 301.

ROSENTHAL, G. 2004. *Biographical research*. In: Seale, Clive (Ed.) ; Gobo, G. (Ed.); Gubrium, Jaber F. (Ed.); Silverman, David(Ed.): *Qualitative Research Practice*. London: Sage. 2004, s. 48-64.

SCHÖENFELT, P. 2004. *Feťácká láska*. Praha: Maťa.

URBAN, E. 1973. *Toxikománie*. 1. vyd. Praha: Avicentrum, s. 70.

VÁGNEROVÁ, M. 1999. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 444.

VALÍČEK, P., a kolektiv. 2000. *Rostlinné omamné drogy*. 1. vyd. Benešov: Start, s. 21.

VAVERKOVÁ, K. 2000. *Bílá moc*. Benešov: Start.

VOBOŘIL, J. *Gender - ženy jako specifická skupina* in Kalina, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 2 - mezioborový přístup*. 1. vydání. 2003. Praha: Úřad vlády České republiky.

VODÁKOVÁ, A. (ed.). 1994. *Sociologické školy, směry, paradigmata*. Praha: SLON.

WEST, C., Don H. Zimmerman. 2008. „Dělat gender.“ *Sociální studia* 1, s. 103

WHO-Světová zdravotnická organizace

ZÁBRANSKÝ, T. 2003. *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, s. 14.

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů

Internetové zdroje

Metamfetamin URL:< <http://www.policie.cz/narodni-protidrogova-centrala-skpv.aspx>> [cit. 2011-01-15].

6. RESUMÉ

The bachelor thesis is focused in main question of the social context in biographies of the drug addict by using biographical method. In the theoretical part of thesis it has been defined terms as a drug, the structure of them, the possible causes of the drug addiction and following consequences. Further it specifies drug addiction and models of addiction. Next will be explained the *Metaphor of the theater* by Erving Goffman and this part will consist of the terms from this definition.

The methodological part explains the biographical method together with the data analysis. This method has been based on the comparison of the five biographies. Further will be interpreted and reconstructed the individual life of the authors, where will be looking for similarities of their life-styles, the patterns of behavior, specific situation of milestones and nature interactions with their surroundings.

I found, that addictions are not caused by problematic families and therefor it is very interesting to examine the main causes of it. I also found, that stable families actively leads individuals to a solution to their problems. But as a risk factors such as a divorce in family, mental and physical violence, influence of partners and the economic situation of family. In problematic families appears boredom, curiosity, feelings of inferiority, which contributed to the using and subsequent addiction. Among other factors can be assigned to the addicted partners, which also contributes to the formation of individual and leads to almost impossible abstinence. Friends do not have a big impact on drug's addiction, moreover they are trying to disgust it firstly.

In the end can be summarised that major social factors are not the causes of addiction. Also does not matter if the families of the individual are problematic of not as it is written in most of the literature, according to my research.

7. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Stručná charakteristika knihy „My děti ze stanice ZOO“

Christiana vyrůstala se svými rodiči a mladší sestrou v malé vesničce. Otec kladl na Christianu velké nároky ohledně školy, chtěl, aby to dotáhla výše než on. Nemohl její matce odpuště, že otěhotněla a on se musel vzdát kariéry a odstěhovat se s ní od rodiny. Byl zlí a choval se k Christianě hrubě, začala se ho bát. V šesti letech se přestěhovali z pracovních důvodů do Berlína. Byt byl poměrně velký a dobře zařízený. Rodiče si zde chtěli zařídit svoji vlastní seznamovací kancelář, avšak kvůli financím tento plán zkrachoval již na samém počátku. Z důvodu ekonomických potíží, které čím dál více padaly na jejich hlavy, se rodiče začali hádat a otec Christiany začal bít. Tyto problémy vyvrcholily tím, že otec začal bít matku a poté i ji. Následkem byl následující rozvod rodičů a Christiana se i se svojí mladší sestrou a matkou stěhují do malého chudého bytu, který se nacházel na velkém průmyslovém sídlišti. Nemají si kde hrát, vše je zde zakázáno a tak si hraje alespoň se svými zvířaty. Brzy se však mladší sestra Christiany stěhuje zpět k otci a Christiana zůstává zcela sama s matkou, které na ni však bohužel nemá čas kvůli práci. Christiana chodí do nové školy, kde zpočátku nikoho nezná a snaží se vydobýt pozornost jak u žáků, tak učitelů, chce, aby ji ostatní „brali“. Jejím vzorem je školní povalečka Kessi, která navštěvuje s její partou evangelické centrum, tzv. Dům středu, kde se nejen drogy prodávají, ale i fetují. Zde Christiana začíná kouřit hašiš, pít alkohol a také brát volně prodejné léky a halucinogeny. Avšak jednoho večera potká Kessina matka její dceru s Christiane ve stanici ZOO, kde je Kessi pod vlivem omamné látky a zakáže jim, aby se spolu dále stýkaly. Tak je Christiana zcela sama a snaží se nalézt další přátele. V Berlíně se otevírá nová diskotéka tzv. Sound, kde Christiana pozná nové lidi a hlavně svého budoucího partnera Detlefa. Jelikož Detlef bere heroin a i její nový přítel z okolí, nechce být pozadu a také ho zkusí. Nejdříve ho jen šnupe, avšak ke svým 14. narozeninám si tuto drogu podá žilně. Heroin ji však nikdo nenabízí, naopak, všichni v okolí se jí snaží od něj odradit. Avšak Christiana se cítí být již zralá, jelikož chtěla již také patřit do „jiné party“, vážila si těch, kteří si píchali dle ní „*Byli zase vejš než já*“ (s. 65). Po čase se stane tak závislou, že si vydělává na drogu stejně jako ostatní- prostitutky. Matka její výchovu nezvládala, Christiana nevycházela jak s ní, tak s matčíným novým přítelem a citově se vážala na partu a svého přítele.

Poté se matka dozvěděla o její závislosti a souhlasila s abstinencí jak Christiany, tak jejího přítele Detlefa u nich doma. Avšak díky drogově závislým přátelům do toho padají znovu. Poté ji matka posílá na venkov za babičkou. Avšak po návratu se Christiana opět vrací do kolotoče drogové závislosti. Ani otcovi se nepodařilo Christianu držet od drog dál, i když si byl jistý, že to zvládne. Poté je zadržena za krádeže a matka ji znovu posílá k rodině na venkov žijící v úplně jiné části Německa. Kde se jí na nějakou dobu podaří zbavit se závislosti na drogách.

Příloha č. 2: Stručná charakteristika knihy „Feták“

William vedl bezstarostné dětství ve dvoupatrovém domě ve velké městě. Jeho rodiče žili bezproblémově a neměl s nimi žádné konflikty. Problémy tu však byly, avšak nesouvisely nijak s jeho rodinou či přáteli. Zdály se mu hororové sny, které se v noci zhmotňovaly a pronásledovaly ho. Trpěl tedy halucinacemi. Jednou slyšel svoji chůvu mluvit o drogách (opiu), po kterých jsou sladké sny a již jako malý si řekl: „*Až vyrostu, budu kouřit opium*“ (s. 5). Měl pouze jednoho přítele a ostatním dětem se vyhýbal. Hodně četl a nechal se inspirovat autobiografií lupiče, které na něj udělala značný dojem. Poté se společně s rodiči na venkov, aby byli dál od lidí. Vystudoval zde soukromou školu a měl také zkušenosti v armádě. Studoval na třech velkých univerzitách. Po studiích cestoval po Evropě, po návratu vystřídal několik zaměstnání, které bylo pod jeho úroveň. Nebavilo ho ani jedno, a jelikož dostával každý měsíc rentu, finančně nestrádal a nemusel být na nikom a ničem závislý. Ve třiceti letech se dostal přes svého známého zloděje k drogám, kdy měl prodat krabici morfia. Poté již vypráví jen o svém návyku a drogách. Občas se přestěhoval do jiného města, aby unikl polici. Nakonec odjíždí do Kolumbie kvůli droze, kterou celý život hledá, říkají jí „*yage*“. Nepopisuje v knize žádné emocionální vztahy, citové pouto si vypěstoval pouze ke svému dealerovi. Nemá ani žádnou partou, se kterou by trávil čas. Drogu vyzkoušel jen z nudy. „*Droga není rozšoupenutí. Je způsobem života*“ (s. 11).

Příloha č. 3: Stručná charakteristika knihy „Na vlastní kůži“

Kate vyrůstala s mladší sestrou a rodiči v Melbourne. Měla velmi dobré vztahy s rodiči a i rodiče mezi sebou. Oba byli zainteresovaní, otec byl vědec a matka se věnovala rozvoji města a vzdělání. Matka s několika přáteli založila alternativní školičku, kam chodilo tučet studentů, kteří byli stimulováni a podporováni, aby činili to, co je baví. V této alternativní školičce se však začala cítit osamělá, nechtěla se párovat s jinými dětmi při kolektivních pracích. Poté začala chodit na střední školu, kde se stáhla do sebe. Nezlákalo ji zde ani experimentování

s alkoholem a kouření ostatních. Po střední škole nastoupila na univerzitu, při které si našla brigádu v knihkupectví, která je velmi naplňovala. Popisuje však, že byla velmi stydlivá, chybělo jí sebevědomí. Na univerzitě nenáviděla své spolužáky za jejich sebevědomí, toužila být jako oni. Popisuje zde smutek nad tím, že všichni její spolužáci již bydleli společně na privátech, ona však s rodiči a tak její život začal sklouzávat do osamělosti a pochybností. Doma byla nešťastná ze své sestry a jejího přítele, který trávili ve vedlejším pokoji většinu času a kouřili trávu. Chodila stále oblečená v černém, četla literaturu v zaprášených knihovnách a skrývala se za svojí maskou domýšlivosti před ostatními. Jak říká „*bylo mi devatenáct a cítila jsem se na padesát*“ (s. 17). Ve 21 letech odjíždí na půl roku do Evropy a po návratu se stěhuje od rodičů do pronajatého bytu s kamarádkou. Získá si novou partu, ve kterého potká svého přítele Jamese, ke kterému se poté přestěhuje. Začíná zde experimentovat s alkoholem, kouřit cigarety, marihuanu a také brát amfetaminy. Po dvou měsíčním vztahu však zjistí, že je těhotná. Podstoupí interrupci. Po čase začne James a její parta užívat heroin. Kate nějakou dobu odolává, po čase to však nevydrží, jelikož všechny obdivuje a vyžádá si také jednu dávku pro sebe. Po dvou měsících si vypěstovala návyk. Avšak univerzitu dokončila s červeným diplomem. James se však rozhodl, že podstoupí „odvykačku“ a nechal Kate samotnou v jejich byte. Kate našťavaná ho navštěvuje v léčebně a James ji slíbí, že se vrátí. Svůj slib splní a chce, aby Kate také abstinovala. Řekla vše matce a spolu s Jamesem odjíždí na venkov k jednomu starému známému, kde zůstávají týden. Po návratu se James nastěhoval zpět ke svým rodičům a Kate také. Avšak na konci týdne společně lákadlům drog neodolají a společně si znovu „šlehnou“. Postupem času si však James uvědomí, že takhle to dál nejde a s Kate se rozejde. Kate dále pracuje v zaměstnání, ale bohužel je tak otupělá, že ji majitelé nakonec vyhodí. Kate se snaží chodit na „odvykačky“, ale však marně. Postupně opustila všechny svoje přátele a stýkala se již jen s dealerem. Začala si vydělávat na heroin sexuální prací, nejprve jako prostitutka na ulici a poté již v luxusním veřejném domě. Abstinovat se jí pořadí až po odjezdu do Evropy.

Za hlavní důvod užívání drogy vidí zvědavost a tajemno, které tuto drogu obklopuje a také představa, že pokud to nezkusí, o něco důležitého přijde. Rodiče ji podporovali v léčbě a to bylo její hlavním důvodem její konečné abstinence.

Příloha č. 4: Stručná charakteristika knihy „*Fetácká láska*“

Tato kniha je druhým vydáním anglického rockera. Částečně autobiografický příběh, který se odehrává v Londýně v 80. letech. Phil ve své knize nejprve popisuje život jeho bývalé lásky Cassie. Její strasti doma, problémy s rodiči, jejich rozchod, ekonomickou i emocionální

krizi. Setkával se s ní, když byl závislý na heroinu. V té době ho opouští manželka, která byla také závislou a opouští ho i všichni jeho přátelé kvůli nekalému, nespolehlivému a ničemnému jednání. Když ho manželka opouští, teprve se řádně vrhá do „sebeničivého jednání“ ve víru drog, orgií a sexu. Vše se točí jen kolem toho, jak získat peníze na další dávku a tak občasně prodává drogy dealerům. Avšak po určité době zjistí, že tento život nikam nevede, čím dál více připomíná trosku a lidé kolem se ho štítí, již ani potulné holky s ním nechtějí nic mít. Feťáky vidí jako trosky, kteří nenávidí svoji práci a život „*Tihle lidé z Londýna chodili každý den do práce, pak si sehnali svoje jedy a večer usínali před televizí s manželkou a dětmi. Háčko pro ně bylo jen dalším způsobem, jak se ještě více znecitlivět v beztak otupělé existenci*“ (s. 30). Drogy se m začaly hnusit a nenáviděl je. A proto je přestává brát a pouští se do obyčejného života zaměstnaných lidí, hlavně proto, aby získal zpět svoji bývalou manželku. Poté popisuje rok svého „čistého“ života i s jeho šedými dny, kdy se vrací do prázdného opuštěného bytu a užívá se se svými chmurnými myšlenkami. Avšak po roce potká náhodně svoji bývalou lásku Cissy. Je jasné, že oba k sobě mají velkou náklonost, avšak je tu jedna bariéra. Cissy stále žije ve světě drog a to konkrétně na heroinu. I přesto se snaží spolu žít. V tomto období chodí Phil stále do práce a dokonce se zdá, že i Cissy se snaží být „čistá“. Avšak jednoho dne najde Phil svoji lásku zrovna při užívání heroinu. Je velice naštvaný, ale poté si uvědomí, jak je těžké se zbavit návyku a rozhodne se jí pomoci. Z peněz, které si ušetřil, si koupí větší množství heroinu a chce Cissy dávky dávat postupně až do úplného vymizení. Podá výpověď v zaměstnání, aby mohl být stále s ní. Avšak neodolá pokušení mít tak velké množství drog u sebe a podlehne. Při druhé aplikaci ho však uvidí Cissy, a jelikož se Cissy držela jen kvůli němu, nyní nemá již motivaci a oba propadají do kolotoče drog. Avšak často se hádají kvůli drogám a tak se každý přestěhuje do jiného patra domu. Oba se živí jako prodejci drog, jelikož nejsou schopni zaplatit výdaje za ty, co spotřebují. Během jejich bydlení v panelovém době se konají u nich různá „feťácká“ párty, při kterých dojde několikrát k předávkování účastníků. Phil stále více sleduje a uvědomuje si, jak dopadli ostatní a jak může dopadnout i on. Trvale abstinovat se rozhodne při nešťastné události, kdy u něj v bytě zamře na předávkování jeho kamarád. Byli nuceni zavolat sanitku a přijela i policie. Phil si naplno uvědomuje, že takto nechce dopadnou, zanechává Cissy v domě a rozhodne se odjet do Ameriky. Však vidí ostatní pracující lidi jako maniaky, kteří každé ráno jdou do práce a zase z práce, vidí je jako vykořisťované těmi „nad nimi“. Vidí život jako kolotoč otrokářství a nudy a tento odpor a vzdor vůči systému ho dovedl až do jeho současné neblahé situace. Avšak zda odjel a jak to s ním dopadlo, to už kniha neříká.

Phil sice nepopisuje jeho rodinné prostředí, ve kterém vyrůstal, ani vťah k rodičům, za to však popisuje vztah ke své lásce Cissy, které ovlivnila jeho život naplno.

Příloha č. 5: Stručná charakteristika knihy „Bílá moc“

Autorka knihy autenticky popisuje svojí závislost na drogách. Vypráví zde o mladé dívce Evě, která se učí fotografkou. Bydlí se svými rodiči a sestrou ve Zlíně. V první ročníku se dostává do party, která kouří jen cigarety a hašiš. Avšak na konci prváku potká největší partu ve Zlíně, ztotožnila se s jejich šéfem a poprvé s nimi zakusuje tvrdší drogy (trip, LSD). Doma Eva trávila co nejméně času, jelikož rodiče začali podnikat spolu a znali jen práci. Denně se hádali a vůbec se nestarali, zda Eva má nějaké problémy. Přestali pro ni existovat a ona pro ně. Poté začal otec Evu i bít. Nyní Eva již nefetovala jen pro zábavu, ale proto, aby zapoměla co je doma a také na školu. Ve škole totiž neměla žádné kamarády a vedla samotářský život. Vidí drogy jako únik z reality. Našla si partu, se kterou něco sdílela – drogy. Zde se neřešily žádné problémy a hlavně žádná práce. S partou si naplánuje velký výlet do Prahy, při kterém ona i její parta podvědomě tuší, že to bude krok k něčemu velkému a zásadnějšímu. Cítili, že jim již nestačí lehké drogy, toužili po něčem novém, po něčem, co je vyvýší nad ostatní. Zde si koupili „tajemný“ bílý prášek, který následně šňupou. Postupně její parta přejde na perník a poté na heroin. Evě připadají všichni pracovití „normální“ lidé divný a hrozně odporní. Nesnášela „nezávisláky“. „Heráky“ považovala za ty, co byli výš. S drogami se měnili i lidé, odcházeli a přicházeli stále starší a zkušenější „heráci“. Eva se mezi nimi cítila nezkušená a příliš mladá. Snažila se jim vyrovnat. Stále ještě tvrdila, že má vše pod kontrolou. Sice zde stále mluví o partě, označuje všechny „heráky“ za samotáře. Poté se stěhuje k své nejlepší kamarádce Míše, která bydlela kousek od Hradiště, rodiče s tím souhlasili.

Poté se Evě dostane do rukou autobiografie My děti ze stanice Zoo a naprosto se sžila s hlavní hrdinkou – Christianou. Zajímavé je, jak se mi tyto dva příběhy propojují. Christiana byla pro Evu idolem. Poté již rodiče vůbec nenavštěvuje, protože se po každé s nimi pohádá. Jednoho dne si píchla velkou dávku a napsala matce dopis, kde stálo, jak ji to mrzí a jak ji má ráda. Matka ji velmi chyběla. Vypovídá se ze všech svých hříchů a chce se polepšit. Uznává, že matka nebyla tak špatná, jak ji viděla. Bylo to pro ni jediná tvář, která se o ni starala, vyčítala si, že ji nepustila blíže k sobě. Rozhodla se, že ji dopis předá, a to se také stalo. Její rodina byla velmi zaskočená, ale poté se s tím smířili a dali jí šanci. Bylo jí líto, že nemá žádné „normální“ přátele, kterým by nešlo o fet. Poté chce se svým kamarádem podstoupit dvoutýdenní léčbu. Oznamí vše svým rodičům, avšak ty jsou zaskočeni, mysleli si, že již je vše v pořádku. Otec ji začne slovně napadat a zpochybňovat její život na zemi. Vše jí klade za vinu a Evu to velmi

srazí. Přeci jen odjede na čtrnáctidenní léčení do Brna. Zde si píše s její kamarádkou Michaelou, která stále fetuje a jen ji pokouší. Byla to jediná kamarádka, která ji držela nad vodou, avšak tu také nyní ztrácí. V léčebně nakonec byla šest týdnů. Po návratu domů zjišťuje, že nemá přátele, koníčky a že většinu jejího volného času vyplňovala droga. Jednoho dne se rozhodne, uteče z domova a chce se předávkovat. Bohužel se jí to nepodaří a matka ji zastaví včas. Eva si najde práci a také nového přítele. Její štěstí však tvrdá jen půl roku, kdy si její přítel Pavel najde novou práci. Začínají se hádat, jelikož je Pavel čím dál nevrlejší. Pavel byl také závislý – na alkoholu a hodně pil, žárlil na všechny kolem a stále ji podezíral. Přestala se stýkat se všemi přáteli a byla jen s ním. Uzavřela se do sebe a začala si hledat jinou kompenzaci za nefungující vztah. Začala hubnout a řešit jídlo – začala trpět anorexií. Zhubla na tolik, že bylo nutné podstoupit léčení. Eva propadá panice, neumí žít a neumí být šťastná. Kniha končí tím, že si chce vstříknout poslední dávku...